

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Andra Kammaren. N:o 21.

Onsdagen den 26 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet m. m. friherre *F. von Essen* aflemnade följande Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

- angående byte af mark mellan kronan och Örebro stad;
- med förslag till förordning angående försäkring för olycksfall i arbetet; samt
- angående anslag till en riksförsäkringsanstalt.

Dessa kongl. propositioner begärdes på bordet och blefvo i följd deraf bordlagda till nästa sammanträde.

§ 2.

Herr Lilienberg erhöll ordet och yttrade: Jag antager, att de nu aflemnade kongl. propositionerna om olycksfallsförsäkring och om anslag till en riksförsäkringsanstalt skola remitteras, åtminstone den förra, till lagutskottet. Men efter samråd med öfrige ledamöter inom nämnda utskott tager jag mig friheten föreslå, att Riksdagen behagade för behandling af dessa propositioner tillsätta ett särskildt utskott, bestående af sju ledamöter från hvardera kammaren. Tillika ber jag få föreslå, att denna kammare ville utse suppleanter till ledamöter till lika antal med dessa. Lagutskottet har vid denna riksdag såsom vanligt fått sig mycket arbete förelagdt, och åtskilliga af de ärenden, som remitterats till lagutskottet, hafva ännu icke slutbehandlats, deribland frågorna om revision af strafflagen och om väghållningsbesvärets ordnande. Härtill kommer också, att lagutskottet väntar inbjudning från statsutskottet till samarbete i läkarefrågan och frågan om förändring i lagen om postsparbanken. Slutligen vill jag säga, att den sammansättning lagutskottet fått vid denna riksdag är icke sådan, att den kan anses lemna någon garanti för ett sakkunnigt bedömande af frågan om olycksfallsförsäkring, då i utskottet icke sitter någon enda större arbetsgifvare. Jag ber också få nämna, att enahanda framställning med denna också kommer att göras i Första Kammaren.

Den af herr Lilienberg sålunda gjorda framställning bordlades.

§ 3.

Justerades protokollet för den 19 dennes.

§ 4.

Herr talmannen tillkännagaf, att, enligt ingifven dödsattest, kammarens ledamot, riksdagmannen för Sundals härad, kronolänsmannen *Patrik Stockman* under gårdagen afidit.

Den åberopade dödsattesten upplästes och var af följande innehåll:

“Att riksdagsmannen i Andra Kammaren, kronolänsmän Patrik Stockman, boende i huset n:o 11 Malmskilnadsgatan, afled derstädes den 25 mars 1890 kl. 6 f. m. i en ålder af (enligt riksdagskalendern) 66 år intygar härmed

Dödsorsak:

Angina pectoris.

Stockholm den 25 mars 1890.

Fr. Antoni,
legitimerad läkare.

Efter sålunda erhållen underrättelse om det inträffade dödsfallet, beslöt kammaren, uppå hemställan af herr talmannen, att, jemlikt 28 § riksdagsordningen, till Konungen ingå med anmälan om den inom kammaren uppkomna ledigheten; och blef ett i sådant afseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, af kammaren godkänd.

§ 5.

Vid föredragning af herr *V. B. Wittrocks* i senaste sammanträdet aflemnade motion, n:r 223, begärdes ordet af

Herr Sven Nilsson, som anförde: Ja, här föreligger å nyo en motion, hvori begäres att Kongl. Maj:t skall lagstifta för ett visst fall. Nu kan man icke af motionen se, huru vida motionären föreslår någon förändring i civillag eller om han gifvit sig in på Konungens enskilda lagstiftningsområde. Det kan således icke ifrågasättas, att motionen icke nu bör remitteras; men om den kommer att remitteras till tillfälligt utskott, skall väl meningen vara, att man vill hafva en lag till stånd, som Konungen sjelf har rättighet att ändra eller besluta öfver. Jag för min del anser det område, på hvilket motionären rör sig, vara så viktigt, att jag icke vill gå den vägen. Ty om man skall hafva en bestämmelse i lagen i det fall motionären föreslagit, så anser jag för

min del, att en sådan bestämmelse bör införas i civillagen, som icke utan Riksdagens samtycke kan ändras. Jag skulle helst vara böjd att redan nu yrka på förslaget förkastande, om jag hade någon visshet derom, att kammaren hyser samma mening som jag. Emellertid har jag velat yttra detta till det utskott, till hvilket motionen kommer att remitteras för den händelse den anses böra behandlas af ett tillfälligt utskott. Jag anhåller att detta utskott måtte vara synnerligen försigtigt, så att det icke gifver sig in på den vägen jag nyss nämnde och lägger en sådan lagstiftningsåtgärd i Konungens egna händer.

Vidare yttrades ej. Motionen jemte det afgifna yttrandet remitterades härefter till kammarens tillfälliga utskott n:o 4.

§ 6.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

bankoutskottets utlåtande och memorial nis 8 och 9; samt lagutskottets utlåtande n:o 34.

§ 7.

Enligt förut fattadt beslut företogs nu till behandling bevillningsutskottets betänkande n:o 5, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, n:o 23, med förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden. Ang. antagande af ny mel-lanrikslag.

Uti nådig proposition, n:o 23, hade Kongl. Maj:t, med öfverlemnande af förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden, föreslagit Riksdagen att för sin del godkänna samma förslag; och hemställde nu utskottet, att Riksdagen ville för sin del godkänna Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag, dock med den ändring, att ur 3 § punkten i) skulle utgå orden: "vid tillämpning af stadgandet i denna punkt skall jern- och stålskrot, fallt i ettdera riket efter derstädes förbrukadt utländskt fabrikat, anses såsom i detta rike framställt".

Vid betänkandet funnos följande reservationer:

af herrar *E. G. Boström*, *J. Bengtsson* i Gullåkra, *S. Cederschiöld*, *J. Eliasson* och *K. Styffe*, hvilka ansett Kongl. Maj:ts proposition böra oförändrad bifallas;

af herr *F. G. Jansson* i Carlshed, med hvilken herrar *F. G. Sandwall* och *P. J. Andersson* i Torsbo instämt:

"Jag anser att 3 § punkten h) borde haft följande lydelse: "Väfnader helt eller delvis tillverkade af linne-, bomulls-, ylle-,

Ang. antagan- hamp- eller jutegarn“ o. s. v. Då nemligen skilnaden emellan de
 de af ny mel- båda rikenas tullsatser å så väl bomull som ylle är ganska stor,
 lanrikslag. synes man ej hafva bort utesluta dessa artiklar“; samt
 (Forts.)

af herrar *J. P. Nilsson* i Kägglå, *E. W. Carlsson*, *A. E. Petersson* i Hamra och *F. G. Sandwall* mot utskottets förslag att bestämma uppsägningstiden till två år, och hvilka ansett, att orden “två år“ bort utbytas mot orden “ett år“.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lemnades ordet till

Hans excellens, herr statsministern friherre Åkerhielm, som yttrade: Då i den kammare, der jag har rösträtt, förhandlingar angående samma fråga, som nu här föreligger till denna kammares pröfning och bedömande, pågå, torde kammaren med anledning deraf finna förklarligt, att jag redan nu anhåller att från denna plats få angående den förevarande frågan yttra några ord.

Redan vid 1888 års riksdag hade Riksdagens åsikter och uppfattningar angående införandet af tullar skridit så långt fram, att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhöll, att Kongl. Maj:t ville vara betänkt på de ändrade bestämmelser i den mellan Sverige och Norge gällande mellanrikslag, som häraf nödvändiggjordes eller, rättare sagdt, betingades. Den af Kongl. Maj:t tillsatta särskilda tullkomité fick då äfven på sin del utredningen af dessa frågor. Det är säkert en hvar, som följt med Riksdagens arbeten, väl bekant, att inom denna komité först gjorde sig gällande skiljaktiga meningar. Den mening likvisst, som redan från början blef framhållen ur praktisk synpunkt och hvilken slutligen framgick af tullkomiténs yttrande såsom, enligt flertalets mening, den mest praktiska, det blef den, som nu också förslagsvis till kammarens pröfning föreligger, nemligen om ändringar och reformer i särskilda punkter eller, om jag så må uttrycka mig, partiella jemkningar i mellanrikslagen. Vid de rådplågningar i denna sak, i hvilka jag, efter mitt inträde i Konungens råd, varit i tillfälle att deltaga, har jag äfven blifvit lifligt öfvertygad, att det endast är på denna väg man för närvarande kan komma till det samförstånd med brödrarikets representation, hvarförutan några ändringar eller jemkningar icke äro tänkbara. Ty der två skola vara ense, får icke den ene uteslutande hålla på sin mening, utan samstämmighet mellan de skilda intressena måste framgå efter jemkningar och förhandlingar, dervid den ene fäst afseende så långt han kunnat göra det vid den andres uppfattning och åsikter. När sedermera denna tanke bearbetades af tillkallade sakförståndige svenske och norske män här i Sveriges hufvudstad, blefvo äfven desse ense om, att det var på den reformatoriska vägen man hade att söka träffa öfverenskommelse. Man fordrade, man höll emot, men man enades slutligen; och Konungens svenska och norska statsråd blefvo omsider alla i tillfälle att i sammansatt statsråd afgifva lika tillstyrkanden. I följd deraf blefvo lika lydande förslag inlemnade till svenska Riksdagen och till norska Stortinget.

Nu finner jag, att man inom bevillningsutskottet fäst sig vid en särskild punkt, bestämmelsen under 3:dje punkten, litt. i), angående skrotjern, hvilken enligt propositionen skulle anses vara det lands produkt, der skrotet vore fallet. Mig synes visserligen denna fråga vara af en ringa betydelse, en ringa betydelse då det gäller att träffa en öfverenskommelse mellan två lands representationer, hvilka land, hvad än derom må hafva på senare tider sagts, hafva allt intresse af att vara goda vänner med hvarandra. Det har synts mig, som om redan den omständigheten att vi här i Sverige annu icke ega någon tullsats på skrot skulle göra det, lindrigast sagdt, öfverflödigt att nu särskildt på denna fråga hänga fast sig eller allt för mycket lägga vikt på densamma. Vidare tror jag också att, äfven om en sådan tullsats i Sverige infördes, den föreslagna bestämmelsen angående skrotets ursprungsort — för så vidt man får förutsätta att man från Norges sida står vid sitt ord — icke lär vara sådan, att icke den kan mycket väl, på sätt i den kongl. propositionen är tilltänkt, få qvarstå.

Härmed sammanhänger naturligtvis äfven den större frågan om ett ändrande af den uppsägningstid, som är stipulerad i nu gällande mellanrikslag och som, på sätt herrar ledamöter i denna kammare nog torde erinra sig, blef faststald då senaste mellanrikslag kom till stånd, nemligen den *tvååriga* uppsägningstiden. Många skäl kunna nog tala för deras önskan, som vilja hafva denna tid ändrad till ettårig, men norrmännen vilja det icke. De hafva med bestämdhet gifvit till känna, att de fasthålla vid den en gång öfverenskomna tvååriga uppsägningstiden. Jag tror mig kunna våga uttala, att skälet till att jag för min del — i den ringa mån på mig personligen kan ankomma — har funnit, att denna norska fordran borde uppmärksammas och ses till godo är det, att man samtidigt från norsk sida erbjöd sig att gå in på att de ändringar och de omredigeringar efter svenskt hufvud, som gjordes i mellanrikslagen och som nu foreligga, skulle träda i gällande kraft redan den 1 juli 1890. Jag har för min del ansett det vara bättre och fördelaktigare, att dessa sålunda uppnådda öfverenskommelser och denna enhet — derest man icke vill hänga sig fast vid den obetydliga fråga jag nyss nämnde — träda i kraft redan *då*, än att — såsom eljest skulle kunna riskeras — hafva den gamla mellanrikslagen *oförändrad* gällande i minst två år, ty den skulle gälla i två års tid från den tid svenska Riksdagen komme så långt, att den bestämdt kunde framkalla en uppsägning. Då är det för den praktiske mannen — jag står här icke såsom annan — alldeles klart, att det är en verklig fördel, som man vunne, om man nu enade sig om att antaga den kongl. propositionen i sin helhet sådan den föreligger.

Härmed kunde jag hafva sagt nog, men det ligger mig om hjertat att tillägga ett ord, för den händelse några erinringar sedan skulle göras eller man på annan ort än här skulle finna, att till äfventyrs norrmännen gjort för många och för stora eftergifter, nemligen att jag såsom svensk man hellre ser, att det är norska Stortinget, som kommer med en sådan anmärkning, än att det är

Ang. antagan-
de af ny mel-
lanrikslag.
(Forts.)

svenska Riksdagen. När den svenska Riksdagens önskningsar blifvit uppmärksammade, och i de allra flesta fall uppnådda, när tullkomiténs önskningsar blifvit framburna och iakttagna, och när de af Konungen såsom underhandlare utsedde delegerade uppnått ett sådant resultat som det, hvilket nu föreligger, då vore det lyckligt, om det större folkets representation kunde visa, att den för sin del vore den första att förstå, att i sådana frågor som dessa, om i några, är det unionella intresset det, som bör sättas i främsta rummet. Jag hoppas, att herrarne icke måtte misstycka, att jag sagt detta. Deri ligger icke något förbiseende af Sveriges särskilda ställning och af hvad Sveriges välförstådda intresse bjuder. Tvärt om tror jag mig med lugnt samvete kunna påstå, att om svenska Riksdagen ville ena sig om förslaget nu, har man tillgodosett de svenska förhållandena på ett bättre och lyckligare sätt, än om man kommer till ett resultat, som slutligen skulle leda till afslag på alltsammans.

Jag behöfver icke säga mer, än hvad jag nu yttrat. Jag vet att jag icke har rätt att göra något yrkande i denna kammare. Jag skall icke heller göra det. Jag skall blott nämna till sist, att jag hyser den förhoppning, att det lugna praktiska förståndet skall blifva det, som här kommer att gifva sitt utslag i saken.

Vidare yttrade:

Herr E. G. Boström: Jag skall, med anslutning till hvad herr statsministern yttrade, inskränka mig till att anhålla, att kammaren med afslag å utskottets hemställan behagade bifalla Kongl. Maj:ts förslag oförändradt.

Med herr Boström förenade sig herrar *De Laval, Cederschiöld, Bergman, Styffe, Eliasson, Anderson* i Himmelsby, *Jakobson, Sjöberg, Bexelius, Johansson* i Strömsberg, *Larsson* i Mörtlösa, *Söderblom, Svensson* i Rydaholm, *Jönsson* i Mårarp, *Sundberg* i Vexjö, *De la Gardie, Redelius, Gustaf Berg, Norrby, Larsson* i Fole, *Gibson, Ekeborgh, Månsson, Svenson* i Bossgården, *Bergendahl, Ersson* i Vestlandaholm, *Olsson* i Frösvi, *Fosser, Svensson* i Brämhult och *Jönsson* i Gammalstorp.

Herr Sandwall anförde: Då jag inom utskottet varit med om det beslut, till hvilket utskottet kommit rörande punkten i) i 3:dje paragrafen, ber jag att få säga mina skäl derför. Som bekant är, har vi i Sverige satt tull på plåt och valsadt jern, som införas från utlandet. Norrmännen återigen ha icke någon sådan tull. När de nu för sina mekaniska verkstäder införskrifva från utlandet plåt och valsadt jern, så uppstår under det mekaniska arbetet alltid en del skrot, som afklippes från det införda jernet, och detta skrot kan sedan säljas till spikfabrikanterne, som omsmälta och valsa ut detsamma för att af sådant ämnesjern sedan klippa spik. Dessa spikfabrikanter kunna på det sättet framställa en billigare vara än de, som ha tull på jernet. Det är skälet, hvarför jag anser att

man bör göra de svenske och norske spikfabrikanterne fullkomligt likställda.

*Ang. antagan-
de af ny mel-
lanrikslag.
(Forts.)*

Jag tror visserligen, som det blifvit framhållet af herr statsministern, att saken dock icke är så betydlig, att man därför bör låta hela lagen falla. Det har heller icke varit utskottets mening. Men utskottet har ansett, att när man nu gjort bestämmelsen lika för Sverige och Norge, så skulle det icke utgöra någon förnärmelse eller någon orättvisa mot Norge, i fall den förändring, som utskottet föreslagit, vunno Riksdagens bifall. Ty det kan ju hända att Sverige framdeles kommer att taga bort tullen på den valsade plåten och det jern, som införes, men att Norge tvärt om kommer att sätta tull på dessa artiklar. Då blefve det de norska spikfabrikanterna, som blefvo lidande, i fall ej den ändring, som utskottet föreslagit, vore i mellanrikslagen vidtagen. Jag vill dock icke strängt hålla på det. Då det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget till ny mellanrikslag har många företräden framför den nu gällande lagen och ändringsförslag synas möta mycket motstånd, så skall jag heller icke göra något yrkande. Jag har endast velat nämna det särskilda skäl, som utskottet haft för sitt beslut, hvilket skäl jag fullkomligt gillar.

Herr Lönegren: Jag vill ingalunda påstå, att det nu föreliggande förslaget till ny mellanrikslag är det bästa, som man kunde önska; åtminstone tillfredsställer det icke fullt mig. Det innehåller nemligen icke sådana bestämmelser, som jag i främsta rummet ville hafva der inrymda, att våra tullförhållanden till Norge derigenom skulle blifva för en längre tid ordnade, och att icke ändringar i det ena eller andra landets tulltaxa skola med nödvändighet påkalla ändringar äfven i mellanrikslagen. För egen del har jag slutit mig till ett inom tullkomitén framställt förslag, som i nyssnämnda hänseende och i fråga om praktisk tillämpning har ett afgjordt företräde framför de öfriga der framlagda förslagen; men då detta förslag — om erläggande af half-tull för vissa varor — mötte motstånd så väl hos norrmännen som hos åtskilliga svenska industrimän, hvilka af en sådan bestämmelse i lagen befarade en menlig inverkan på afsättningen till Norge af deras fabrikat, så kan detsamma naturligtvis för närvarande icke hafva någon utsigt till framgång. Jag tillåter mig dock att här nu nämna, att half-tullsystemet icke är något nytt i fråga om mellanrikslagen, ty detta system har enligt denna lag tillämpats under nära 50 år, eller från 1825 till 1874, och då i mycket större utsträckning än nu var i fråga, nemligen på en stor del rent svenska och norska tillverkningar, medan det nu skulle tillämpas endast på sådana svenska och norska tillverkningar, uti hvilka utländska i det andra landet tullpligtiga materialier ingingo.

Det nu föreliggande förslaget har, som hans excellens herr statsministern anmärkte, tillkommit på Riksdagens egen begäran. Och hvad begärde Riksdagen? Jo "att Kongl. Maj:t med anledning af de beslut Riksdagen fattat om ändringar i tulltaxan täcktes, så fort ske kunde, inleda underhandlingar med norska regeringen

Ang. antagan-
de af ny mel-
lanrikslag.
(Forts.)

om sådana bestämmelser i den så kallade mellanrikslagen, hvilka af Riksdagens omförmälda beslut med nödvändighet påkallades". — Derjemte lemnade Riksdagen Kongl. Maj:t bemyndigande, att, om dessa underhandlingar icke skulle leda till det åsyftade målet, uppsäga mellanrikslagen.

Mera begärdes ej, och männe icke det nu föreliggande förslaget innebär hvad Riksdagen begärt? — Jo utan tvifvel, och ännu mera, som efter min mening är af större vikt än det i Riksdagens skrifvelse omordade.

De förändringar i mellanrikslagen, hvilka påkallats af förändringarne i vår tulltaxa, innehållas i lagförslaget 3:dje paragraf och bestå dels i tvenne nya moment med bestämmelser, rörande förtullningen af väfnader, helt eller delvis tillverkade af linne-, hamp- eller jutegarn, spunnet i annat land än Sverige eller Norge, samt åtskilliga slag af gröfre jernarbeten, helt eller delvis af utländska råämnen eller halffabrikat, dels och senare delen af paragrafen, uti en komplettering vid uppräknandet af de bearbetningar, som icke medföra naturalisation; hvarjemte sista delen af paragrafen innehåller bestämmelsen, att andra i förhållande till den färdiga varan mindre väsentliga bearbetningar skola efter öfverenskomelse emellan de begge rikenas tullmyndigheter vara likstälda med de i paragrafen särskildt uppräknade slagen af bearbetningar.

Men utom detta och utöfver hvad som egentligen ingick i Riksdagens framställning till Kongl. Maj:t, innebär lagförslaget åtskilligt annat, som jag nu i korthet vill omnämna, nemligen: första och andra paragraferna hafva blifvit förändrade derhän, att den svenska Riksdagen nu får rätt att besluta så väl utförsel- som införsel förbud, samt utförselstull med gällande kraft äfven mot Norge, hvilket med lagens nuvarande lydelse ej var möjligt, och att detta för oss kan blifva af stor vikt och betydelse, anser jag mig endast behöfva antyda. För egen del anser jag dessa förändringar vigtigare än allt det öfriga, som blifvit vid lagen åtgjordt.

Fjerde paragrafen har undergått en betydlig förändring genom nedsättandet af de kvantiteter, som vid resa öfver gränsen få tullfritt medföras; och jag hoppas att dessa förändringar skola i väsentlig mån bidraga till stärfjande af det ofta omordade och med allt skäl öfverklagade missbruket vid gränstrafiken genom införseln på sidan om lagen af åtskilliga varor från Norge till Sverige.

Bestämmelserna i 9:de paragrafen angående produktionsbevis äro betydligt skärpta till båtнад och säkerhet för våra näringsidkare i den stora konkurrensen på det industriella området. Deremot har man ansett sig kunna från anskaffandet och medförandet af produktionsbevis fritaga gränstrafiken i sådana fall, der varorna uppenbarligen äro alster af ortens skogs- och landthushållning eller hemslojd, samt för begagnade flyttsaker till mindre värde, som af arbetsökande personer medföras eller för deras räkning sändas från det ena landet till det andra.

Jag har nu omnämnt de fördelar, som utverkats för Sverige; återstår nu att se till hvad som i utbyte medgifvits åt Norge. Här vid lag får man icke glömma, att mellanrikslagen är ett kon-

trakt mellan tvenne parter, och är det ju under sådana förhål-^{Ang. antagan-}landen orimligt att begära, det alla fördelarna skola stanna på^{de af ny mel-}ena sidan; vill man för egen räkning utverka hvad man anser för^{lanrikslag.} för sig nyttigt eller nödvändigt, så är det ju billigt och rättvist,^(Forts.) att något annat gifves i gengäld. Så har här skett och jag vågar påstå, att hvad som för Sverige utverkats icke blifvit för högt betaldt.

I 3:dje paragrafen hafva bland de artiklar, hvilka under alla förhållanden skola draga full tull inrympts karameller och lukt-vatten — detta på begäran af norrmännen och med hänsyn till de i Norge bestämda höga tullsatserna å socker och sprit. I hvad mån detta kan menligt inverka på exporten af karameller från vårt land till Norge, derom kan man icke med säkerhet bilda sig ett omdöme, ty statistiken lemnar ej uppgift på de exporterade kvantiteterna, af orsak att denna vara så väl i den svenska som norska tulltaxan inrymmes under tulltaxe-rubriker, som äfven omfatta andra sockertillverkningar. Af "konfityrer", till hvilken rubrik karameller här i landet hänföras, uppgick utförseln till Norge år 1888 till 106,026 kg. och 1889 till 191,051 kg.; men, som sagdt, detta lemnar ingen säker grund för bedömandet. Af lukt-vatten åter har exporten till Norge under sagda år uppgått till respektive 837 och 1,757 kg., således i hvarje fall en obetydlighet.

En tredje artikel som nu äfven upptagits bland de med full tull belagda varorna i 3 § är "kaffesurrogat"; men införandet i mellanrikslagen af denna artikel ställer sig hufvudsakligen till förmån för Sverige. Importen af denna artikel från Norge till Sverige uppgick under år 1888 till 230,795 kg. och under år 1889 till 281,917 kg., medan under samma år vår export till Norge af dylik vara ej utgjorde mera än 21,915 kg. för det förra året och 26,048 kg. för det senare. Och då tullen å denna artikel här i landet är 20 öre per kg., så skulle, om importen håller sig vid ungefär samma siffror, deraf uppkomma en statsinkomst af omkring 50,000 kr.; skulle åter, som antagligt är, införseln deraf nedgå, så slippa vi en underhållig konsumtionsartikel, och då skall förvisso förbrukningen af kaffe i motsvarande grad stiga.

Mot lagförslaget hafva åtskilliga anmärkningar blifvit framställda. Utskottet har yrkat uteslutande af stadgandet i 3 § punkten i), enligt hvilket "jern- och stålskrot, fallet i ettdera riket efter derstädes förbrukadt utländskt fabrikat, skall anses såsom i detta rike framstaldt". Fem ledamöter hafva likväl reserverat sig häremot. För min del kan jag icke fatta den stora betydelse, som utskottet fäst vid detta stadgande, och jag kan omöjligen tro att farhågan för missbruk af denna bestämmelse kan vara grundad. De suppositioner, som i detta hänseende frambållits, måste jag anse öfverdrifna. Detta stadgande eger dessutom ingen betydelse alls, så länge jernskrot icke är här belagdt med tull. Och gäller det, att nu, af fruktan eller omtanke för hvad framtiden kan i detta hänseende bära i sitt sköte, välja mellan tull på jernskrot och mellanrikslagens bestånd, kan för mig åtminstone valet icke blifva svårt.

Ang. antagan-
de af ny mel-
lanrikslag.
(Forts.)

Några reservanter påyrka att bestämmelserna i 3 § punkt h), rörande förtullningen af väfnader af linne-, hamp- eller jutegarn äfven skulle gälla väfnader af bomulls- och yllegarn. Jag får erkänna, att jag delar deras åsigt, och jag har äfven uttalat denna min mening uti det utlåtande, som kommerskollegium och generaltullstyrelsen afgifvit öfver tullkomiténs förslag till ändringar i mellanrikslagen; derjemte anser jag, att den stora, alltjemt tilltagande importen af ylleväfnader från Norge nog kan ingifva våra fabrikanter en viss oro och motivera ett dylikt tillägg. Orsaken, hvarför tullkomitén ej under punkten h) upptog äfven bomulls- och ylleväfnader, var den, att representanterna för dessa näringar ej hade framställt något yrkande i den vägen, hvarjemte till beslutet torde medverkat, att skilnaden i tullsatserna i de båda rikena å bomulls- och ullgarn är betydligt mindre än å garn af lin m. m. För egen del vill jag icke påyrka någon ändring i denna punkt och jag kan icke tro, att reservanterna vilja för den oegentlighet, som de med rätta anmärkt, riskera lagens antagande.

Andra reservanter hafva påyrkat en nedsättning af uppsägningstiden eller den ändring af § 18, att mellanrikslagen skulle upphöra att gälla ett år efter uppsägningen. Jag har i detta hänseende samma ståndpunkt som för tre år sedan, då jag härom uttalade mig i denna kammare. Jag anser som alldeles säkert, att, om mellanrikslagen skulle upphöra att gälla, någon annan författning skulle komma i stället, som ordnade och reglerade förhållandena på gränsen och underlättade samfärdseln gränsboarne emellan; ett sådant undantagsförhållande har existerat i långliga tider och redan före 1814, då Norge lydde under Danmark. Men för att åstadkomma en sådan lag fordras tid. Man har att utse delegerade från de båda rikena, och dessa skola sedan öfverlägga och uppgöra förslag, hvilket först torde underställas vederbörande embetsmyndigheter och slutligen för frågans afgörande öfverlemnas till regeringarna och folkrepresentationerna i de olika länderna; allt detta tager ganska lång tid, och jag håller föga troligt, att det skall kunna medhinnas på ett år. Jag har dessutom svårt att tro, det några afsevärda affärer, baserade på vinst genom tull-differenserna, skola komma till stånd, då erfarenheten visat, att dylika operationer numera strängt följas från vårt land och vederbörande spekulanter böra hafva klart för sig, att en uppsägning när som helst kan ske och dermed inom kort skall följa ett slut på denna deras verksamhet.

Vid bedömandet och afgörandet af denna fråga böra vi alltid ihågkomma, att förslaget, sådant det nu föreligger, ej får ändras; det gäller nu liksom vid 1887 års riksdag att antingen antaga lagen i oförändradt skick eller också förkasta den. Hvad ett förkastande skulle medföra för följder, är naturligtvis för mig omöjligt att säga, men jag antager, att det skulle medföra lagens uppsägning, hvartill Riksdagen redan gifvit sin fullmagt. Om konsekvenserna häraf vill jag endast säga, att jag anser dem kunna blifva mycket ödesdiga. För mig såsom tullman uppstår vid tanken på mellanrikslagens upphäfvande, hvarigenom Norge skulle

i tullhänseende blifva såsom ett främmande land, en viss oro och farhåga, då jag besinnar de stora svårigheter, som det skulle möta, och de mycket betydliga kostnader, som det skulle medföra att på ett nöjaktigt sätt bevaka den flera tiotal af mil långa gränsen mellan Sverige och Norge. Gränsens beskaffenhet nästan omöjliggör en fullt effektiv bevakning; man inser detta klarligen, om man färdas deruppe. Gränsen kan nemligen på många ställen sägas existera mera på papperet än i verkligheten, och man kan ofta passera den utan att kunna märka det, så vida det icke särskildt påvisas. Sådan den nu är — och den kan ej blifva annorlunda — kan man verkligen om gränsen säga, att den visserligen skiljer de båda länderna från hvarandra, men den förenar dem också och sammanhåller dem vid hvarandra med starka band, med band som icke kunna upplösas.

*Ang. antagan-
de af ny mel-
lanrikslag.
(Forts.)*

Men dessa band äro endast naturens verk, och här är det fråga om något helt annat, om lagliga och politiska band. Vår pligt som lagstiftare är det att stärka och ytterligare befästa de politiska band, som till fromma för båda länderna nu existera, och vi böra noga akta oss för att för obetydligheter lösa eller försvaga dessa band; och såsom obetydligheter, relativt, måste jag anse de anmärkningspunkter, som nyss berördes. Då nu mellanrikslagen också utgör ett föreningsband mellan de båda länderna och denna lag säkerligen är till gagn så väl för Sverige som för Norge, och då det föreliggande förslaget utan gensägelse innehåller förbättringar i nu gällande bestämmelser och inrymmer allt hvad Riksdagen begärt, kan jag icke underlåta att önska framgång åt förslaget. Kan man icke på en gång nå allt hvad man vill, kan man icke med ett steg nå det målet, till hvilket man sträfvar, så bjuder dock klokheten att ej förkasta ett förslag, som innehåller obestriddliga förbättringar och som uppenbarligen är i flera hänseenden till gagn för vår handel, vårt näringslif och vår statskassa. På dessa grunder yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag utan den inskränkning bevillningsutskottet föreslagit.

Herr Petersson i Boestad: Jag vill hafva anmärkt till protokollet, att jag önskar bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående mellanrikslagen, och det af det skäl att jag anser, att en ändring af densamma enligt reservanternas förslag kan leda derhän, att hela förslaget slutligen faller, och det vill jag ej vara med om, ty det är ostridigt, att detta förslag, om det blir antaget till lag, skall någorlunda reda handelsförhållandena mellan de båda länderna. Då det derjemte är det enda förslag, vi för närvarande kunna få att behandla, och då det leder till ömsesidig reda i och ordnande af våra handelsförhållanden med broderlandet, så yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag skall be att med några få ord få tillkännagifva, att jag hufvudsakligen på de skäl, som redan blifvit anförda, kommer att rösta för Kongl. Maj:ts förslag. Då jag gör det, är det ej för att jag icke skulle önskat

Ang. antagande af ny mellanrikslag.
(Forts.)

flera förändringar i mellanrikslagen, men man bör här som i allmänhet taga i betraktande, att när man träffar en öfverenskomelse mellan två parter, kan icke den ena parten få allt hvad man skulle önska, utan det måste ske eftergifter på ömse sidor. Det kan emellertid icke förnekas, såsom det äfven blifvit framhållet, att det är väsentliga förbättringar i det nu framlagda förslaget gent emot den mellanrikslag, som vi hafva för närvarande, och för min del vill jag icke riskera det goda, man kan få, för att sträfva efter något, som man kanske icke kan få. Jag förenar mig därför med deras mening, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag oförändradt.

Herr Lyttkens yttrade: Jag ber att en gång få hafva det nöjet att i en tullfråga instämma med herr vice talmannen.

Vidare instämde med herr vice talmannen herrar *Smedberg*, *Sven Nilsson*, *Pehrson* i Törneryd, *Svenson* i Edum, *Ericson* i Borekulla, *Nilsson* i Skärhus och *Björkman*.

Härefter anförde:

Herr Janson i Carlshed: Såsom af betänkandet synes, har jag reserverat mig mot bestämmelserna i § 3 i hvad den innehåller rörande väfnader. Jag tycker nemligen, att den svenska ylle- och bomullsväfnadsindustrien blifvit styfmoderligt behandlade. Importen af dessa artiklar från Norge till Sverige har nemligen stegrats ej så obetydligt. Men då jag icke tror, att jag skulle kunna vinna något resultat, vill jag icke göra något yrkande, men jag får förklara, att om jag blir satt i valet mellan rent afslag och Kongl. Maj:ts förslag, kommer jag att rösta för detta förslag.

Herr Jonsson i Hof: Vid bedömande af denna fråga anser jag mig böra ställa fram den frågan, hur förhållandet skall blifva gent emot Norge, om denna lag antages och sedan se efter om man har förhoppning, att ett bifall till det ena eller andra af de föreliggande förslagen skulle skaffa oss ro och lugn beträffande våra samfärdsförhållanden med Norge. Jag anser nemligen att, om man lemnar sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag, man då borde kunna få fred och lugn för denna fråga åtminstone några år, utan att om ett eller par år nya motioner framkomma om ändring i denna lag. Det skulle då kanske hända, att det lyckades dessa motioner göra sig gällande, hvilket då kunde vara mera farligt, än om Kongl. Maj:ts proposition denna gång skulle helt och hållet falla. Såsom herrarne se, fins det ett par grupper reservanter, som icke varit nöjda med Kongl. Maj:ts förslag, utan yrkat en eller annan ändring. Dessa reservanter hafva visserligen nu för tillfället afstått från att hålla på sina meningar, och detta just för att få hvad som kan fås för tillfället. Men jag skulle önska litet mera trygghet och garanti för att desse herrar å sin sida äro i själ och hjerta nöjde med förslaget och icke göra det endast

derför att de äro nödde och tvungne att gå in på saken. Vilja icke dessa herrar förklara, att förslaget tillfredsställer alla rimliga anspråk, så fruktar jag, att, om dessa herrar blifva kvar vid riksdagen, de skola snart komma med förslag och anspråk, som lyckas göra sig gällande. Hvertill dylika oupphörliga underhandlingar skola leda till sist i afseende på vårt förhållande till Norge, tror jag låter lätt tänka sig. Om jag således till sist lika fullt kommer att sluta mig till dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag, så är det under den tysta oah säkra förhoppning, att herrar reservanter af själ och hjerta skola medgifva, att detta bör kunna anses vara hvad man rimligen kan begära, så att de icke snart komma med några nya förslag. Det är det minsta man kan begära af dem.

Ang. antagande af ny mel-lanrikslag.
(Forts.)

Herr Swartling: Jag ber endast att på de grunder, som i den kongl. propositionen angifvits, samt på de af hans excellens herr statsministern anförda skäl få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets hemställan.

Herr Olsson i Sörnäs: Jag skall också på de af herr Olof Jonsson i Hof anförda grunder be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Jag tror icke, att vi vinna något, om vi nu skola börja slita sönder detsamma med begäran, att ett nytt sådant måtte framläggas, utan håller för min del före, att det nu är bäst att antaga Kongl. Maj:ts förslag, såsom det nu föreligger.

Herr Elowson: Jag anser för min del, att denna lag är af synnerligen stor vigt icke endast för samfärdseln de båda rikena emellan, utan också af politiska skäl, och vill icke med min röst bidra till, att nämnda lag skulle falla på en så obetydlig sak som den, hvarom här är fråga, nemligen rörande jern- och stål-skrot. Visserligen går det nu framlagda förslaget icke i den riktning, som jag helst skulle hafva önskat, men då jag af innerligt hjerta är för en närmare förening med Norge, skall jag, herr talman, för närvarande yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets hemställan.

Herrar Olsson i Kyrkebol, Jansson i Krakerud, Pehrsson i Önnerud och Olson i Stensdalen instämde i detta yttrande.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Äfven jag har, såsom herrarne se, antecknat mig som reservant mot utskottets förslag i den föreliggande punkten. Då nu emellertid ingen uppträdt och yrkat bifall till den föredragna punkten, kan det ej vara nödigt att uppehålla herrarnes tid med att redogöra för skälen till reservationen. Jag skall därför helt enkelt anhålla att få yrka afslag å utskottets betänkande i denna punkt och bifall till punkten i Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Holmgren instämde häruti.

Ang. antagan-
de af ny mel-
lanrikslag.
(Forts.)

Herr Danielson: Ja, jag skall heller icke yrka annat än bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men då jag gör detta, är det icke därför, att jag anser, att vi dermed vunnit allt hvad vi borde vinna, utan endast under den förutsättningen, att vi för närvarande och så fort, som jag anser önskligt, icke kunna vinna någon större rättelse; ty ännu återstår mycket att rätta i detta fall och önskligt vore äfven, att ännu någon större rättelse kunde vinnas, än det föreliggande förslaget innebär. Jag anser, att utskottets förslag, deri det skiljer sig från Kongl. Maj:ts, är af ganska stor betydelse och bort vinna kammarens bifall, likaså att reservanternas rörande uppsägningstiden icke är en så obetydlig sak, som man velat göra den till. Men då frågan nu emellertid kommit till den ståndpunkt som den nu föreligger, tror jag, att man icke bör förkasta det framlagda förslaget, ty detta skulle kanske leda derhän, att vi ännu någon oviss tid finge bära de större ojemnheter, som nu äro rådande. Jag anser dock, att, när förhållandena framdeles kunna ställa sig lämpligare, dertill en och annan ytterligare rättelse i mellanrikslagen bör ifrågakomma och i detta afseende tror jag, att icke någon kan eller bör afsäga sig rätten att yrka på sådana förändringar, såsom en talare antydt. Jag kan således biträda förslaget, men anser därför icke, att vi vunnit allt hvad vi borde vinna i rätt och likställighet.

Häruti instämde herrar *Widström, Lyth, A. V. Carlson, Wittrock, Larson* i Slättäng, *Eriksson* i Norrby, *Petersson* i Eksebo, *Bladh, Petersson* i Runtorp, *Johansson* i Esset och *Larsson* i Upsala.

Herr Holmgren: Jag anser icke, att de invändningar, som här gjorts mot Kongl. Maj:ts förslag, varit så tungt vägande. Hvad särskildt beträffar utskottets yttrande, att uttrycket "i ettdera riket förbrukadt utländskt fabrikat" icke synes utesluta möjligheten af att t. ex. utländska till större delen förslitna fabrikat införas i landet i afsigt att, sedan de någon kortare tid der brukats såsom inom landet förbrukade, användas till frambringande af varor, som sedermera på grund af råämnets i formelt afseende inhemska ursprung skulle få tullfritt införas i det andra landet, så kan jag icke finna, att detta yttrande bör tillmätas någon synnerlig vikt. Ty om de förbrukade fabrikaten äro så pass användbara, att de kunna någon tid begagnas till sitt ursprungliga ändamål, så skola de väl betinga så pass högt pris, att det icke kan löna sig att införa dem för att användas som råmaterial. Jag anser därför detta skälet icke vara något talande, och yrkar alltså bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å utskottets hemställan.

Herr Sandwall: Jag har tagit mig friheten begära ordet med anledning af ett yttrande, som faldes af en talare på norrlandsbänken. Han begärde, att reservanterna skulle afgifva en förklaring derom, att de icke vidare skulle söka få mellanrikslagen förändrad. En sådan förklaring är jag ingalunda för min del be-

nägen att afgifva, för den händelse jag ytterligare skulle komma hit igen och jag kan naturligtvis ännu mindre gå i borgen därför. att icke någon annan skulle kunna väcka ett dylikt förslag, och följaktligen skulle denna garanti vara utan all kraft och verkan.

*Ang. antagan-
de af ny mel-
lanrikslag.
(Forts.)*

Likasom en föregående talare på kalmarbänken kan jag nog förstå, att Sverige skulle vinna åtskilligt genom denna förändrade mellanrikslag, hvilken ju är bättre än den vi nu hafva, men jag kan likväl icke inse, att den erbjuder fördelar, som äro så öfvervägande på vår sida, att icke en kortare uppsägningstid vore önskelig. Om fördelarna uteslutande voro på vår sida, så är det naturligt, att vi icke skulle begagna oss af vare sig den kortare eller längre uppsägningstiden. Vore förhållandet annorlunda åter igen, så ligger det i sakens natur, att hvilketdera landet som helst, som runne sina fördelar minst tillgodosedda, skulle önska att så fort som möjligt få förhållandena utjmnade och förbättrade. Jag kan således icke se, att man genom ett bifall till vår reservation skulle förnärma Norges rätt, emedan man ju i alla fall tillerkänt detta land samma rätt som Sverige. — Efter de yttranden och instämmanden, man hört här i denna fråga, inser jag naturligtvis mycket väl, att någon ändring i Kongl. Maj:ts förslag icke kan ifrågakomma — och jag skall heller icke så strängt hålla på en sådan ändring — i synnerhet som den föreslagna lagen är bättre än den, vi nu hafva. Men jag vill heller icke gå in på, att så stora fördelar uteslutande skulle finnas på Sveriges sida, som här påpekats. Om vi blott röra vid sjöfartsförhållandena, veta vi litet hvar, i hvilken oerhörd stor skala norska fartyg befara de svenska kusterna, då svenska handelsflottan deremot föga eller intet syselsätter sig med fraktfart på de norska. Detta är ett förhållande, som förut här icke blifvit vidrördt, men som jag velat påpeka såsom en omständighet, hvilken torde få anses som ett ytterligare skäl för önskvärdheten af en kortare uppsägningstid af mellanrikslagen samt en anledning för Norge att ingå derpå.

Jag vill nu emellertid icke göra något yrkande, emedan jag anser det fåfångt.

Herr Lönegren: Jag vill endast upplysa kammaren derom, att samma rättigheter, som norska fartyg hafva i Sverige, hafva svenska fartyg i Norge, och det är icke endast de norska fartygen, utan äfven de flesta andra närbelägna staters, som hafva samma rätt hos oss. Det enda undantag, som för närvarande gäller i detta fall, är, så vidt jag kan minnas, för finska och ryska fartyg.

Härmed var öfverläggningen slutad. Med afslag å utskottets hemställan, i hvad densamma skilde sig från Kongl. Maj:ts förslag i ämnet, biföll kammaren detta senare oförändradt.

§ 8.

I ordningen förekom dernäst konstitutionsutskottets utlåtande n:r 7, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till

*Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsför-
men.*

Ang. ändrad Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af 74 § regerings-
lydelse af 74 § formen.
regeringsfor-
men.

(Forts.) I detta utlåtande hemställde utskottet:

att följande genom Kongl. Maj:ts proposition framlagda förslag till ändrad lydelse af § 74 regeringsformen måtte af Riksdagen antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

Regeringsformen.

§ 74.

(Nuvarande lydelse:)

Konungen ege ej magt att fordra någon annan gård, till utförande af ett uppkommet krig, än det sammanskott af födande varor, som uti en landsort kan blifva erforderligt till krigsfolks underhållande under tåg eller marsch, när de särskilda orter, der detta tåg sker, icke förmå trupperna med nödigt uppehälle förse. Denna gård skall dock genast med penningar af statsmedlen de levererande betalas efter de fastställda markegångspris och med förhöjning deruti till hälften af deras belopp. Den må icke äskas för trupper, som å någon ort blifva förlagda, eller under krigsrörelser nyttjas, då trupperna böra utur dertill samlade magasiner eller förråd med deras behof varda försedde.

(Föreslagen lydelse:)

Konungen ege ej magt att fordra någon annan gård, till utförande af ett uppkommet krig, än det sammanskott af födande varor, som uti en landsort kan blifva erforderligt till krigsfolks underhållande under tåg eller marsch, när de särskilda orter, der detta tåg sker, icke förmå trupperna med nödigt uppehälle förse. Denna gård skall dock genast med penningar af statsmedlen de levererande betalas efter de fastställda markegångspris och med förhöjning deruti till hälften af deras belopp. Den må icke äskas för trupper, som å någon ort blifva förlagda, eller under krigsrörelser nyttjas, då trupperna böra utur dertill samlade magasiner eller förråd med deras behof varda försedde.

Finnes nödigt, att andra grunder än de nu sagde varda faststälde i fråga om anskaffandet för krigsbehof af hästar, fordon, födande varor, tillfälligt arbetsbiträde och dylikt, gälle derom hvad af Konungen och Riksdagen samfäldt stadgas.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts:

af herr *H. L. Rydin*, af herr *P. Pehrsson* i Norrsund samt af herrar *S. F. Norén*, *Ivar Månsson*, *A. Svenson* i Bossgården, *P. Nilsson* i Råby och *J. Sjöberg*.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Månsson: Såsom herrarne finna af föreliggande betänkande, har jag jemte några andra ledamöter inom utskottet reserverat mig mot dess beslut att tillstyrka den kongl. propositionen. Vi hafva nemligen ansett, att formuleringen deri icke är egnad att ingifva den trygghet, som fordras vid en så vigtig grundlagsförändring, hvilken enligt min uppfattning är af den största vigt och betydelse för vårt land och våra förhållanden. Tolkningen af de ord, vi i vår reservation citerat, nemligen "anskaffande för krigsbehof", hafva vi nemligen funnit kunna i en framtid ske i betydligt vidsträcktare mån, än som möjligen nu är meningen, och att sålunda den nu föreslagna grundlagsförändringen skulle kunna användas och tagas i anspråk äfven vid andra tillfällen, än då krig utbryter. Vi hafva fäst vår uppmärksamhet derpå, att man utbytt den ordalydelse, som finnes i förra årets lagförslag, då det var fråga om requisitionslagarne, och der det talas om "skyldigheten att anskaffa hästar och fordon för krigsbruk", mot orden: "anskaffande för krigsbehof". Denna förändrade lydelse kan verkligen föranleda till olika tolkningar i framtiden.

Om man fäster sig vid de handlingar, som legat till grund för det lagförslag, som förra året var före, och det, som nu föreligger, och ser efter af hvad anledning de uppkommit, samt går tillbaka till den komité, som år 1870 var sammansatt för att yttra sig öfver reglementet angående anskaffande af förnödenheter vid krigsbehof — förvaltningsregleringskomitén tror jag den hette — så har denna komité ansett, att det var nödigt att sådana requisitionslagar komme till stånd, samt föreslagit, ehuru sådant icke var nödigt att göra, en grundlagsförändring för att nå det åsyftade målet. Men denna komité har afgifvit ett förslag, der det heter: "Konungen ege ej magt att fordra andra gärder till utförande af *ett uppkommet krig* än dem, som i särskild, af konung och riksdag gemensamt stiftad lag bestämmas". Denna komité har sålunda ansett requisitionsrätten böra ega rum endast *vid ett uppkommet krig*. Nu är det förslaget borta, och det fins icke i den kongl. propositionen någonting om en sådan bestämdt uttalad åsigt. Hade det der funnits ett sådant bestämdt förklarande, så skulle heller icke den tvekan hafva uppstått, som nu finnes i afseende på denna lagförändrings antagande. Vi ha nemligen nu trott och varit rädda för, att ordalydelsen "anskaffande för krigsbehof" i en framtid skulle kunna tolkas så, att den komme att afse äfven sådana fall som mobiliseringar och möjligen också fälttjenstföningar, och då är det helt naturligt, att man kan ha skäl att dra sig för att antaga en sådan lagförändring. Då man vet, med hvilken ofantlig räddhåga folket ännu har i minnet beskrifningarna på gamla tidens utskrifningar, så är det icke underligt, om man är synnerligen betänksam mot en ny lag i detta fall. För att allmogen skulle blifva fritagen från dessa förfärliga utskrifningar, som funnos i gamla tider, så gick den in på att ikläda sig att hålla det nuvarande indelningsverket. Nu ha vi visserligen under en lång tid af fred kunnat komma derhän, att man glömt faran för dessa utskrifningar, och man kunde sålunda vara mindre betänksam, då man går att

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsför-
men.
(Forts.)

lagstifta och utvidga de skyldigheter, som folket nu har i detta fall. Men i alla fall ber jag få säga, att nog äro dessa utskrifningar ännu i så pass friskt minne, att man bör vara försiktig, då man går att lagstifta i detta afseende. Min tro har varit den, att, om nu en sådan förändring som den nu föreslagna är nödig, man åtminstone bör bestämma närmare, att här icke kan komma i fråga någon tillämpning deraf, utan då krig uppkommit, är börjadt eller står för dörren. Och, mine herrar, man bör äfven se till en annan sak, och det är den, att, om det är nödigt att vidtaga utskrifning eller sådana åtgärder, som här äro i fråga, i en längre utsträckning än med nu gällande bestämmelser är förenligt, så bör man icke pålägga *dem* nya skyldigheter, som ensamma hålla det nuvarande indelningsverkets tunga och hvilka iklädt sig just denna skyldighet för att vara fria från dessa vidare utskrifningar. Om man skall göra en sådan lagförändring, så bör man, till dess man förmått ändra de gamla bestämmelserna om indelningsverket, undantaga och befria dem — rust- och och rotehållarne — från en sådan ytterligare skyldighet, som nu är i fråga. Man bör, säger jag, så länge *de* äro skyldige att hålla häst och karl för kronan och försvaret, i den utsträckning som indelningsverket nu foreskrifver, icke pålägga dem en utsträckt skyldighet i detta afseende, förr än man borttagit de gamla bördorna.

Jag har sålunda ansett, att man *för det första* bör vid denna lagförändring bestämdt formulera, att meningen icke är att den skall afse andra fall än ett uppkommet krig, och *för det andra* — och detta lika mycket — bestämma, att man från denna nu afsedda skyldighet undantager dem, som redan nu, under alla förhållanden, ha den stora och svåra skyldigheten att hålla häst och karl.

Detta är sålunda den ståndpunkt, på hvilken jag står i detta fall, och som gör, att jag omöjligen kan antaga det föreliggande förslaget oförändradt; och jag yrkar därför afslag å grundlagsförslaget sådant det föreligger.

Herrar *Sjöberg* och *Andersson* i Hamra instämde med herr *Månsson*.

Herr vice talmannen, som nu öfvertog ledningen af kammarens förhandlingar, lemnade härefter ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Östergren* som yttrade: Herr vice talman, mine herrar! Jag anhåller att med några ord få bemöta de anmärkningar, som af reservanterna blifvit gjorda mot Kongl. Majt:s förslag.

Det anmärkes först af herr *Rydin*, med hvilken herr *Pehrson* förenat sig, att, enligt föreslagna tillägget, den bestämmelse, som innefattas i 74 § regeringsformen, skulle kunna åstadkommas i annan ordning än den för grundlagsändring bestämda. Härpå vill jag svara, att den lagförändring, som ansetts nödig och nyttig och hvarom här är fråga, skulle göras just i det ärende, som nu föreligger och som naturligtvis kommer att behandlas i grundlagsenlig ordning. Ändringen skulle bestå deri, att i den nu gällande 74 § regeringsformen infördes ett medgifvande för Konung och Riks-

dag samfaldt att besluta annan requisitionsrätt än den i paragrafen nu bestämda. Detta ifrågasatta medgifvande står icke ensamt i sitt slag. Sådana medgifvanden förekomma på åtskilliga ställen i grundlagarne. Såsom exempel härpå ber jag att få anföra 17 § regeringsformen. Deri stadgas den regel, att i högsta domstolen justitierådens antal ej må ökas utöfver tolf. Men i samma paragraf medgifves, att Konung och Riksdag ega, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, besluta att högsta domstolen skall på afdelningar arbeta och för sådant fall också bestämma, att antalet må ökas utöfver tolf. Här är sålunda ett medgifvande för Konung och Riksdag att i annan ordning än som för grundlagsändring är stadgad ändra en regel, som står qvar i grundlagen. Ett dylikt fall förekommer i 22 § regeringsformen. Der stadgas i fråga om högsta domstolen, att ej flere än åtta ledamöter må på en gång i pröfningen af något mål deltaga. Men det medgifves Konung och Riksdag att annorlunda bestämma i den ordning 87 § stadgar. Går man vidare till 57 § regeringsformen, så innehålles der den regel, att "svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena". Men i samma § heter det: "Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, bestämmes genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas". Äfven här medgifves sålunda för Konung och Riksdag att fatta ett beslut, som strider mot regeln, och det i en ordning, som icke är densamma som för grundlags stiftande gäller. Slutligen må bland exemplen anföras 80 § regeringsformen. Det heter der: "krigsmagten till häst och fot såväl som båtsmanshället af rotering och indelning förblifver vid de med landet och städerna upprättade kontrakter och indelningsverk, hvilka till deras hufvudgrunder skola orubade vara, *intill dess Konungen och Riksdagen finna nödigt någon ändring deruti samfaldt göra*". Och paragrafen afslutas med ett tillägg, så lydande: "Varder genom särskild lag, med indelningsverkets upphäfvande, annan grund lagd för ordnandet af krigsmagten till lands och sjös, då må ej ändring i sådan lag göras utan af Konungen och Riksdagen samfaldt".

Vidare har anmärkts af de nämnda reservanterna, att det förslagna stadgandet lemnar tillfalle till minskning eller upphäfvande af "den ringa magt som Konungen nu har att, derest derom icke finnes stadgadt, draga försorg om tågande trupp under krig". Denna anmärkning ger mig anledning att fästa uppmärksamheten på, att de förslag till requisitionslagar, som framlades vid sista riksdagen och hvilkas antagande skulle främjas genom det föreliggande förslaget till grundlagsändring, ingalunda gå ut på att minska Konungens rätt, utan tvärt om afse att *utvidga* Konungens requisitionsrätt och på samma gång gifva tidsenliga regler för bestämmandet af ersättning till de levererande för varor, som från dem uttagas; och jag tror, att jag kan lugna herrarne med, att, då den förslagna ändringen af 74 §:ns nu gällande stadganden icke skulle kunna göras med mindre Konungen dertill gifve sitt samtycke, någon fara alls icke förefinnes för, att Konungens rätt i förevarande hänseende skulle bli minskad.

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

Slutligen har mot formuleringen blifvit anmärkt, dels af herrar Rydin och Pehrsson, att uppräknandet af hvad som skulle vara föremål för requisition icke är fullt uttömmande, och dels af de andra reservanterna, för hvilka herr Norén står i spetsen, att tiden för requisitionsrätten icke, såsom ske bort, blifvit begränsad till den, då krig pågår — och detta betonades starkt af herr Månsson, som näst före mig hade ordet. Ja, mine herrar, om ett förslag till ändring af 74 § regeringsformen skulle gå fritt för anmärkningar af detta slag, så blefve det nödvändigt att i grundlagen införa alla de detaljbestämmelser, som finnas uti de temligen vidlyftiga requisitionslagförslagen, som voro före vid sista riksdagen och hvilka det vore meningen att å nyo framlägga, om nu förevarande förslag går igenom. Men att införa alla dessa detaljbestämmelser i en grundlagsparagraf skulle taga sig särdeles egendomligt ut vid jämförelse med andra paragrafer i regeringsformen, som ju innehåller endast klara, kraftiga, helt korta bestämmelser. Det skulle för öfrigt, synes det mig, vara högeligen olämpligt och opolitiskt att i grundlagen införa sådana detaljbestämmelser. Det kan ju ofta komma i fråga att ändra detaljbestämmelser i en lag. Blefve de fastlästa i en grundlag, så skulle det till en sådan ändring kunna åtgå öfver tre år, ja, ett krig skulle kunna både börjas och slutas, innan den allmänt såsom nödig ansedda ändringen hunne göras.

Hvad angår anmärkningen, att uppräknningen af hvad som skulle utgöra föremål för requisition icke skulle vara uttömmande, så förmodar jag att denna anmärkning föranledts deraf, att i förslaget endast de viktigaste föremålen för requisitioner blifvit uppräknade, och att uppräknandet afslutas med orden: "och dylikt". En sådan redaktion torde icke vara förkastlig, åtminstone icke då, såsom i förevarande fall, den användes vid hänvisning till särskild lag, som framdeles skall antagas. Den är icke heller ovanlig. Den förekommer t. ex. i 8 och 78 §§ regeringsformen, der, sedan vissa bestämmelser uppräknats, det på slutet heter: "med flere af dylik beskaffenhet" eller: "å annat dylikt sätt".

Med anledning af herr Ivar Månssons anmärkning vill jag framhålla, att den begränsning, han anser förslaget sakna, hör egentligen icke dit. Den finnes i den ifrågasatta requisitionslagen, i hvars första paragraf det heter: "Sedan konungen förordnat om krigsmagtens ställande på krigsfot, hvarmed förstas krigsmagtens mobilisering för upprätthållandet af rikets neutralitet eller för afvärjandet af hotande krigsfara, må från den dag, som medelst allmän kungörelse bestämmes, genom requisition fyllas sådana oundgängliga behof för krigsmagten, hvilka icke med tillräcklig skyndsambet kunna på annat sätt, såsom från samlade förråd eller genom köp, leveransaftal o. s. v., tillgodoses". Och så fortsätter paragrafen: "Vid krigsmagtens återgång till fredsfot bestämmes på lika sätt den dag, efter hvilken requisitioner på grund af denna lag icke vidare må ega rum". I 2 § är på en half tryckt sida uppräknadt hvad som är föremål för requisition. Öfvergår jag så till lagförslaget angående skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon, så innehåller 3 § i detta förslag följande:

“Sedan Konungen förordnat om krigsmagtens ställande på krigsfot, hvarom i lagen angående skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof sägs, skall från den dag, som genom allmän kungörelse bestämmes, det åligga hvarje kommun inom riket att å mönstringsställen och tider, som af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, uppå förslag af vederbörande polismyndighet, utsättas, hålla till handa det antal hästar, för hvilkas anskaffande kommunen, enligt 2 §, skall ansvara“.

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

I requisitionslagen skulle således inflyta en sådan begränsning, som af herr Ivar Månsson åsyftas; och mig synes den vara fullt tillfredsställande.

Vidare anförde:

Herr Lilienberg: Efter hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anført, har jag icke mycket att säga. Då requisitionslagarne vid sista riksdagen framlades, ansåg lagutskottet, att dessa lagar icke kunde antagas, med mindre än att ändring i 74 § regeringsformen komme till stånd. Åsyftande att få dessa lagar antagna, har nu ett förslag till ändring i berörda grundlagsparagraf blifvit af regeringen framlagdt. Det förefaller visserligen, som om det varit bättre, om konstitutionsutskottet med den rätt till initiativ, detta utskott har, företagit sig att fullständigt omarbete hela 74 §, ty i sin nuvarande lydelse är denna paragraf, som vi veta, föråldrad, men då utskottet valt att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag, anser jag detta utskottets beslut böra bifallas.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har redan bemött reservanternas yttrande om det obestämda i ordet “krigsbehof“, och jag vill endast tillägga, att då Konungen obestriddigen har grundlagsenlig rätt att börja krig, så har han också rätt att bestämma om armén skall sättas på krigsfot. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr *Ahlström* instämde häruti.

Herr Hedin: Herr talman! Så vidt jag kunnat förspörja, finnes icke någon meningsskiljaktighet derom, att en requisitionslagstiftning är af behofvet påkallad. Så vidt jag vet, råder åtminstone i denna kammare ringa meningsskiljaktighet derom, att denna lagstiftning måste föregås af en grundlagsändring. Jag kan därför icke annat än beklaga, att den nu af regeringen föreslagna förändringen i 74 § regeringsformen är sådan, att det är mig rent omöjligt att rösta för densamma i dess nu föreliggande skick. I likhet med den talare, som nyss satte sig, beklagar jag, att utskottet icke begagnat sin rätt till initiativ för att framlägga ett förslag till fullständig omarbetning af 74 §. Om man jemför regeringens förslag till tillägg till 74 § regeringsformen med 2 § i det förslag till lag angående skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof, som Kongl. Maj:t framlade vid förra

Ang. ändrad
tydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

riksdagen — om hvars beskaffenhet jag nu icke har att yttra mig; jag antager, att det icke innehåller annat än hvad som är af be-
hoivet påkalladt — så finner man, att detta tillägg icke på långt
när täcker innehållet af de rättigheter, som uppräknas i nämnda 2 §.

Detta afhjelpes enligt min mening ej genom grundlagsändrings-
förslaget olyckliga uttryck "och dylikt". Om man vill påstå, att
under rubriken "dylikt" kan innefattas allt, som uppräknas i
nämnda 2 §, då vet jag ingen gräns för omfattningen af ordet
"dylikt"; då kommer man derhän, att det allt för gerna kan finnas
hundra olika meningar bland hundra personer, om hvad med ordet
"dylikt", på detta sätt användt, kan förstås.

Nu synes det mig vara en betänkelig sak, att i en grundlag,
hvilken som bekant skall tolkas efter ordalydelsen, och som i detta
fall skall tjena till ledning, då Kongl. Maj:t och Riksdagen gå att
stifta requisitionslagar, begagna ett så sväfvande uttryck som
"dylikt". Det är en nödfallsåtgärd, som kan vara ursäktlig i
andra lagar. Jag vill i det afseendet fästa uppmärksamheten på,
hurusom i 3 § 3 mom. af den nyss behandlade s. k. mellanriks-
lagen förekommer uttryck, sådana som: "fällning, kantning, hop-
syning, förseende med linning, knappar, fransar eller spetsar och ordet
"dylikt". Detta är visserligen icke det bästa möjliga uttryck, men
i en sådan lag och i det sammanhanget är det skäligen oskadligt
och torde knappt föranleda tvifvel om tolkningen; skulle tvist
uppstå, så går det lätt att få oriktig tillämpning ändrad. Der-
emot, beträffande en grundlag, vågar jag påstå, att den redaktions-
form, Kongl. Maj:t valt, är något alldeles nytt. Jag säger i sjelfva
verket alldeles nytt, ehuru skenbart det icke är så. I 8 § regerings-
formen läser man visserligen: "Statsrådets samtliga ledamöter,
der de icke laga förfall ega, skola öfvervara alla mål af synner-
lig vikt och omfattning, som efter dem förut meddelade föredrag-
ningslistor i statsrådet förekomma och rikets allmänna styrelse
röra. Sådana äro: frågor och förslag om nya allmänna författ-
ningars vidtagande; om upphäfvande och förändring af de förut
gällande; om nya allmänna inrättningar uti särskilda styrelsens
grenar, med flere af dylik beskaffenhet". Men jag ber att få fästa
uppmärksamheten på, att med den uppräkning, som afslutas på
detta sätt, har man haft för syfte att i största möjliga mån ut-
vidga statsrådsledamöternes *åliggande* att deltaga i behandlingen
af alla viktiga angelägenheter, af hvilka en del särskildt uppräknats.
Men detta är något helt annat, än som afses här, då man
går att, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet
rättigt anmärkte, "*utvidga*" — det ordet förekom verkligen —
Konungens magt att inskränka de garantier, som 74 § regerings-
formen innehåller. Jag anser det vara ett dåligt exempel för
framtiden att i dylika fall lagstifta med begagnande af sådana
uttryck som detta.

Det finnes väl i någon ringa mån liknande exempel i grund-
lagen, nemligen 31 § i riksdagsordningen och 78 § regeringsformen,
men den, som granskar dem, skall finna, att förhållandet der är
detsamma som i 8 § regeringsformen, och att man icke har ett

enda exempel på användandet af ordet "dylikt" vid uppdragande af en magtgräns, sådan som den regeringen i nu föreliggande förslag ifrågasatt.

*Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)*

Det synes mig vara mycket enkelt att afhjelpa den anmärkning, som af några reservanter anförts, beträffande tidpunkten, från hvilken sådana förhållanden skulle anses hafva inträdt, som berättigade Kongl. Maj:t att tillämpa requisitionslagarne, och säkert är, att det alldeles icke är svårt att med icke många ord formulera denna paragraf så, att den fullt täcker det som innehålles eller bör innehållas i requisitionslagens andra paragraf, utan att behöfva använda detta ord "dylikt", med hvilket man svävar ut, jag vet icke huru långt.

Om den förändrade grundlagsparagrafen också skulle blifvit något längre än det nu föreliggande tillägget, så borde man icke fäst sig så mycket vid, hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nysst tycktes lägga så mycken vikt vid, nemligen, att en något vidlyftig formulering skulle i en grundlag taga sig "underligt" ut. Ty det är naturligtvis viktigare att noga bestämma de konstitutionella rättigheterna, än att grundlagsparagraferna taga sig fint och nått ut. Denna min mening har äfven förut gjort sig gällande i denna kammare, då konstitutionsutskottet för många år sedan föll på den idén, jag vill minnas till och med två gånger å rad, att vilja ur tryckfrihetsförordningen utesluta den vidlyftiga uppräknigen af alla slags offentliga handlingar, som man har rätt att få tillgång till i embetsverken, för att ersätta den, som man tyckte, släpiga uppräknigen med en allmän fras. Man sade då, att denna uppräknig såg så klumpig ut, och att det blefve nåttare, om man endast begagnade två eller tre rader. Ja, det skulle nog hafva blifvit nåttare, men tryckfriheten hade lidit derpå och alla de intressen, som deraf bero.

Jag anhåller om afslag, och jag hyser så mycket mindre betänklighet att göra det — ehuru jag erkänner den stora vigten af en requisitionslag, och ehuru denna bör föregås af grundlagsändring — som ju Kongl. Maj:t har tillräcklig tid och grundlagsenlig rätt att redan vid denna riksdag framlägga en förbättrad formulering af grundlagsändringen.

Herr Widström: Herr vice talman, mine herrar! Det kan utan tvifvel vara olika meningar om, huru vida för requisitionslagarnes antagande en grundlagsförändring i sjelfva verket är nödvändig eller icke. För min enskilda del får jag säga, att jag förut lutat åt den åsigt, som framstälts af en bland reservanterna i utskottet, men efter den behandling, som requisitionslagarne förra året rönte i riksdagen och särskildt i denna kammare, har jag jag öfvergått på deras sida, som anse en grundlagsförändring nödvändig, innan requisitionslagarne å nyo framlades, och då i denna kammare ingenting i motsatt syftning yttrats, så vill jag icke ytterligare ingå på denna sak. Jag vill endast fästa mig något vid åtskilliga af de erinringar, som gjorts emot formuleringen af den ifrågavarande grundlagsparagrafen.

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

En talare yttrade, att det skulle hafva varit önskvärdt, att konstitutionsutskottet företagit en omarbetning af paragrafen i dess helhet, emedan tillägg af ett moment skulle föranleda tvetydighet i förhållandet mellan det tillagda momentet och den del af paragrafen, som skulle stå kvar oförändrad. Denna fråga har ganska allvarligt behandlats i utskottet, och ingen nekade der, att det icke i sjelfva verket för paragrafens egen skull vore lämpligt att företaga en omredigering af densamma. Men vid en omredigering skulle den svårigheten uppstå, att man komme in på frågan om konungamagtens befogenhet i händelse af ett uppkommet krig. Hela frågan om Konungens konstitutionella rätt i detta hänseende skulle kunna komma under diskussion, då det dock egentligen endast vore fråga om att redigera ett förslag, som skulle innehålla ett förtydligande af hvad som redan förut funnes. Utskottet ansåg därför det icke lämpligt att för närvarande företaga ett försök att åstadkomma en så beskaffad omredigering af paragrafen, utan trodde det vara lämpligare att dertill göra ett tillägg, såsom Kongl. Maj:t föreslagit. Redaktionen af detta tillägg är visserligen också sådan, att åtskilliga anmärkningar icke utan fog torde kunna göras mot densamma. Men utskottet ansåg, att dessa anmärkningar icke vore af den väsentliga beskaffenhet, att det borde bindra antagandet af det föreliggande förslaget, hvilket utskottet ansåg nödigt och nyttigt för att reda dessa förhållanden.

Reservanterna hafva särskildt fäst uppmärksamheten vid, att det står i redaktionen af Kongl. Maj:ts förslag — "för krigsbehof", och hafva förmenat, att detta uttryck vore så obestämdt och omfattande, att det kunde gifva anledning till att i Kongl. Maj:ts hand läggas en vidsträcktare magt än han efter nu gällande ordning kan hafva. Af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har denna erinring delvis redan blifvit bemött. Jag vill dervid endast tillägga, att hvad som verkligen blir föremål för requisitionslagarna och för de blifvande requisitionererna icke är afsedt att uppräknas i denna paragraf, utan den afser endast att i allmänna ordalag angifva, att de närmare bestämmelser, som behöfvas för att ordna utöfningen af den rätt Kongl. Maj:t enligt 1 mom. i paragrafen redan har, skola af Kongl. Maj:t och Riksdagen samfäldt stadgas. Således föreställer jag mig, att den omfattning, i hvilken requisitioner skola utgöras, tillhör icke grundlagen, utan just dessa särskilda lagar, som af Konung och Riksdag skola gemensamt behandlas. Det är vid antagandet af dessa lagar, som det således blir af yttersta vigt att tillse, att de icke utsträckas till andra tillfällen eller andra föremål än dem, som böra vara föremål för Kongl. Maj:ts requisitionsrätt vid uppkommande krig; och, såsom redan erinrats, är särskildt i det vid förslidet års riksdag framlagda lagförslaget med uttryckliga ord sagdt, att det endast blir vid ett uppkommet eller befaradt krig dessa lagar skola sättas i verkställighet. Det är samma mening, som ligger i uttrycket "för krigsbehof".

Det har vidare anmärkts af den siste talaren, att ordet "dylikt" är så obestämdt, och detta kan icke heller nekas. Vore det

således fråga om att direkt tillämpa dessa bestämmelser vid sjelfva requisitionerna, då vore det en mycket betänklig ofullständighet. Men nu åter kommer, på sätt jag nyss nämnde, just att i sjelfva requisitionslagarne bestämmas hvad som menas med detta "dylikt", då det vore för minutiöst att här i grundlagen uti många moment uppräknat hvad som förstås med detta uttryck. Jag tror följaktligen att, då det nu endast är fråga om att bereda rättighet för Konung och Riksdag att stadga särskilda lagar, den anförda betänkligheten icke har någon väsentlig betydelse, eller snarare, den betyder alls intet i afseende å det hinder den skulle utgöra för antagande af detta förslag.

Här hafva äfven framkommit andra skäl, som dock synas vara mer af politisk än konstitutionel beskaffenhet. Det skulle nemligen vara orättvist och obilligt att på dem, som nu draga så stor börda af försvaret, lägga en ytterligare tunga genom antagande af dessa requisitionslagar. Men jag tror, att i detta yttrande ligger en väsentlig missuppfattning af förhållandena. Dessa lagar afse icke att på något sätt lägga ytterligare tunga på vare sig den ene eller den andre, än som i alla fall kan komma att vid ett utbrytande krig drabba alla i landet. Lagarne afse ju endast att reglera och ordna ett requisitionssystem, som vid inträffande krig nödvändigt måste sättas i verket, vare sig det i grundlagen finnes några bestämmelser derom eller icke. Är kriget i gång, så måste det föras på det sätt man kan, och det kan icke föras, utan att trupper och hästar hafva förnödenheter, hvarmed de kunna uppehållas, och utan att hästar och fordon anskaffas. Denna rätt tager sig en krigförande magt utan att fråga landets inbyggare till råds. Denna rätt måste äfven vårt eget lands krigföring taga sig för att kunna försvara landet mot en inträngande fiende. Då är det bättre, att saken är ordnad på förhand, så att man icke behöfver förfara med godtycklighet och endast åberopa krigets och nödvändighetens lag. Det är bättre, säger jag, att man kommer öfverens om en lag, som fastställer en viss ordning på förhand. Detta måste, i stället för att lägga en ytterligare börda på dem, som utsättas härför, tvärt om blifva till lättnad genom bördans fördelning på större landsträckor, som genom requisitionslagarne komma att hvar och en i sin mån kontribuera till de på lagor, som skola utgå.

Dessa skäl hafva bestämt utskottet för att, oaktadt vissa anmärkingar kunna vara att göra mot formuleringen och stiliseringen af Kongl. Maj:ts förslag, ändå stanna vid detta förslag, hellre än att nu genom att afslå det undanskjuta hela frågan.

Såsom herrarne veta, var i Första Kammaren den åsigten gällande vid förra riksdagen, att det icke behöfdes någon grundlagsändring för att antaga requisitionslagarne. Första Kammaren återremitterade därför då dessa lagar. Men med den ställning frågan nu fått, är det ingen af utskottsledamöterna från Första Kammarren, som varit af skiljaktig mening, utan de hafva böjt sig för behöfvet att få en förändring för att kunna, medan fred ännu råder, reglera dessa för landet så viktiga förhållanden. Och jag

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 74 § regeringsformen.
(Forts.)

beder, att man måtte betänka, att det är förhållanden, som skola göra sig gällande vid den stora olyckan af ett uppkommet krig. Att nu söka göra undan något för att bereda folket en lindring, måste vara en välbetänkt åtgärd, och på den grund hemställer jag, att kammaren måtte bifalla konstitutionsutskottets förslag.

Herr Halvar Eriksson: Herr talman, mine herrar! Då under det föregående årets riksdag en kongl. proposition om requisitionslagar framkom, och lagutskottet afstyrkte densamma på den grund, att regeringsformen lade hinder i vägen för lagens antagande, syntes såväl deraf som af Andra Kammarens beslut i frågan uppenbart framgå, att man ansåg grundlagens förutvarande bestämmelser såsom det egentliga hindret. Man kunde då vänta, att, när en kongl. proposition af chefen för justitiedepartementet här framlades med förslag till ändring af grundlagen i detta fall, ett sådant förslag äfven skulle gå ut på att i någon mån förändra grundlagens 73 och 74 §§, i den form de nu förefinnas. Men så har icke skett. I stället har regeringen framlagt ett förslag om ett tillägg till 74 §, ett tillägg, som, då det uppenbarligen innebär en motsägelse till paragrafens nuvarande innehåll, synes åsyfta att — om ej till form, så dock i sak — upphäfva densammans betydelse som grundlag genom att förvandla den till civillag, så att en enda Riksdag skall kunna afgöra frågan. Det är således meningen med detta förslag att betaga frågan dess natur af grundlag och öfverflytta den till civillagens område. Huruvida detta i sig sjelft är något önskvärdt, må lemnas derhän, så mycket mer som man finner den allmänna opinionen inom landet vara så sväfvande, att de som hafva majoritet den ena riksdagen utgöra minoritet den andra. Hänföres deremot en fråga till grundlagen, så har man alltid större trygghet för, att ett bestämt och fast beslut fattas, som är öfverensstämmande med hvad landet önskar. Jag tror således, att redan detta förhållande är någonting som gör, att man med en viss varsamhet bör mottaga detta lagförslag.

Om man vidare jemför dessa requisitionslagar med hvad grundlagen i öfrigt stadgar rörande svenska Riksdagens bevillningsrätt, synas de icke i allt dermed öfverensstämma.

Hvad sjelfva ordalydelsen i detta tillägg angår, så har det af flere reservanter med skärpa framhållits, att just uttrycket "för krigsbehof" är mycket sväfvande, ett uttryck som icke är fullt bestämt och tydligt med afseende på tiden, enär det kan hafva afseende såväl på fredstid som krigstid. När man således tänker på tillämpningen af dessa requisitionslagar och den rätt de skulle lemna Konungen, bör man, då detta är en fråga af den största betydelse, framför allt undvika en misstyding med afseende på Konungens magt här vid lag, som skulle möjliggöra en tillämpning af dessa requisitionslagar, då krigstid icke är å färde, och detta är något, som jag äfven anser att man bör lägga märke till. Jag kan därför icke finna annat, efter en samvetsgrann pröfning, än att yrka afslag å denna grundlagsförändring och konstitutionsutskottets betänkande.

Det har visserligen sagts här af lagutskottets vice ordförande, att man i anledning af stadgandet i 13 § i regeringsformen om Konungens rätt att *börja krig* borde för harmoniens skull besluta denna ändring, som vore nödvändig; men jag måste tillstå, att för mitt ringa förstånd synes det som *just denna 13 §*, hvilken i strid mot föregående regeringsformers bestämmelser i detta afseende gifver Konungen rätt att *börja krig*, borde gifva Riksdagen anledning att förbehålla sig nu ifrågavarande rätt såsom motvigt deremot.

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

Herr talman! jag skall be att på dessa grunder få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson: Herr talman! Jag är ense med lagutskottet likasom denna kammare förlidet år deruti, att några requisitionslagar icke kunna utfärdas förr än en grundlagsändring skett, men jag anser icke därför, att den åtgärd, som blifvit föreslagen, är af beskaffenhet, att man skall kunna godkänna densamma.

Jag skall be att få fästa herrarnas uppmärksamhet på ett par yttranden, som fäldes här den 3 april i fjöl, då frågan om requisitionslagen var före i kammaren. Det ena fäldes af en representant, som nu icke längre finnes qvar, Carl Ivarsson. Han yttrade bland annat: "Men, om man nu gör en ändring i grundlagen för det antydda fallet och antager en särskild requisitionslag, utan att vidtaga en motsvarande ändring i grundlagens bestämmelser rörande Konungens magt att börja krig, är det min öfvertygelse, att man derigenom utvidgar Konungens magt, så att det kan vara farligt nog att fatta ett dylikt beslut. Det är godt och väl, att Konungens magt i det ifrågavarande fallet finnes, men en motvigt är också behöflig inom landets representation; ty det kan tänkas, att en konung annars kan börja krig helt obetänksamt. Sådant har inträffat förr, och det är naturligtvis lagstiftarens skyldighet att söka förebygga detta."

Härpå svarade dåvarande chefen för justitiedepartementet följande, som jag ock skall be att få citera: "Jag är fullt öfvertygad, att regeringen med allra största benägenhet skall tillmötesgå hvarje särskild stipulation, som Riksdagen finner önskvärd för att betrygga tillämpningen af de blifvande requisitionslagarne — jag säger blifvande, emedan jag tror, att det icke skall dröja allt för länge innan förslagen, om de nu falla, åter skola låta höra af sig. I afseende på tillämpningen af dessa requisitionslagar kan man ju tänka sig, att åtskilliga öfvergrepp skulle kunna göras af de underordnade myndigheterna. Man skulle ju också, med ett mycket misstänksamt sinnelag, kunna föreställa sig, att regeringen skulle begå misstag i afseende på mobiliseringstillfällena, t. ex. att regeringen möjligen skulle i mer eller mindre oträngdt mål vidtaga en sådan åtgärd. Vill man alltså sätta några lagliga garantier häremot, så är jag, som sagdt, fullt öfvertygad, att regeringen icke skall undandra sig att tillmötesgå Riksdagens framställningar i detta afseende."

Derefter slutade han sålunda: "Genom hvad jag sålunda tagit mig friheten yttra i anledning af den siste talarrens anförande,

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsför-
men.
(Forts.)

hoppas jag i någon mån undanröjt de af honom uttalade betänkligheter eller farhågor.“

Man hade således kunnat vänta, då man hörde detta yttrande från statsrådsbänken, hvilket afgafs såsom svar på Carl Ifvarssons framställning, att regeringen skulle hysa samma uppfattning nu som då, och hafva framlagt ett förslag till ändring i 13 § regeringsformen angående Konungens rätt att börja krig. Nu ställer sig saken så, att om man underkastar sig en civillag, sådan som den hvilken förelades Riksdagen förlidet år, kan denna blifva ganska betungande för dem, som lagen gäller, och om man på samma gång fortfarande lägger i Konungens händer att utan Riksdagens hörande börja krig, så kan genom Konungens vållande tunga bördor påläggas det svenska folket genom dessa requisitionslagar, hvilket grundlagen nu förbjuder. Jag tycker ock, att det är obilligt, att just de orter, der kriget far fram eller i dess närhet, skola betungas med dessa särskilda bördor. I grundlagen står nu att Konungen vid uppkommande krig endast får fordra sammanskott af födande varor, men tänker man sig att ett krig skulle utbryta och trupperna draga fram i en landsort, så finge man efter de nya bestämmelserna måhända släppa till t. ex. alla sina hästar till krigsbruk, och jordbruket skulle under tiden ligga nere. Visserligen får man ersättning för hästarne men icke för all den skada, som för landtmannen kan uppstå genom deras undvarande och hvilken icke kan uppskattas. De aflägsnare orterna skulle då helt och hållet slippa ifrån att bidra här till. Detta anser jag icke vara rätt, men å andra sidan är jag öfvertygad, att om så olyckligt inträffade, att vi nödgades föra krig inom vårt eget land, de enskilde medborgarne skulle visa allt möjligt tillmötesgående i att afstå hvad de kunde för krigets behof emot skälig ersättning. Sålunda tror jag, att dessa requisitionslagar äro obehöfliga, men vill man ovilkorligen hafva dem, då må man gå Riksdagen till mötes derutinnan, att Konungen icke utan Riksdagens hörande får börja krig. Jag yrkar afslag.

Häruti instämde herrar *Svenson* i Bossgården, *Mallmin*, *Svenson* i Edum, *Bromée*, *Holmgren*, *Erikson* i Myckelgård, *Jansson* i Saxhyttan, *Larsson* i Berga, *Ollas A. Ericsson*, *Nilsson* i Skärhus, *Olsson* i Kyrkebol, *Petersson* i Brystorp, *Holmgren*, *Andersson* i Baggböle, *Truedsson* och *Folke Andersson*.

Herr friherre Bonde: Herr talman, mine herrar! Mer än en gång har i Riksdagen framhållits, att man skall iakttaga den största försigtighet vid grundlagsförändringar och alltid se till, att dylika ändringar äro både nyttiga och nödiga. Låt oss därför noga besinna oss innan vi antaga den nu föreliggande grundlagsändringen, ty den är så säregen, att jag knappt tror, att någon liknade förut förekommit. Här är nemligen fråga om en sådan ändring, att genom ett tillägg till en paragraf i regeringsformen det bestämmes, att denna paragraf må ändras på annat sätt, än för grundlagsändringar är bestämdt, ty under det att för en grundlags-

ändring i allmänhet fordras sammanstående beslut af två Riksdagar under olika valperioder för Andra Kammaren, föreslås det nu att förevarande grundlagsparagraf skulle kunna ändras på samma sätt som vanlig civillag. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde nyss, att detta icke vore ett enastående exempel, utan att flera andra likartade fall förekomme i grundlagen. Jag tror dock icke, att detta är fullt riktigt, ty uti de grundlagsparagrafer, som herr statsrådet anförde såsom exempel, är endast fråga anbragt om särskilda detaljbestämmelser eller ock om undantag från den i paragrafen bestämda allmänna regeln. Herr statsrådet citerade sålunda 57 § regeringsformen, om huru svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena, och anmärkte att dervid förekom följande tillägg: "Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, bestämmas genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas." Jag tror icke att det förhållandet kan jämföras med detta. Der bestämes först i allmänhet, att svenska folkets rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena, men sedan öfverlemnas i ett särskildt fall, nemligen i fråga om den kommunala beskattningen, beslutanderätten åt konung och riksdag gemensamt.

Vidare citerade herr statsrådet ur 17 § regeringsformen: "Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolf, högst aderton af honom utnämnda, lagkunniga män", och: "Deras antal må ej ökas utöfver tolf, så vida ej Konungen och Riksdagen, i den ordning 87 § mom. 1 stadgar, besluta, att högsta domstolen skall på afdelningar arbeta"; i anledning hvaraf herr statsrådet anmärkte, att, ehuru grundlagen bestämmer antalet ledamöter i högsta domstolen till tolf, konung och riksdag likväl egde öka antalet deröfver samt bestämma, att den skall arbeta på afdelningar. Jag tror icke heller att detta fall är alldeles analogt med det här föreliggande, ty i 17 § finnas bestämda gränser för justitierådens antal — minst tolf, högst aderton — men sedan öfverlemnas det åt konung och riksdag att inom dessa gränser genom lag, tillkommen uti samma ordning som civillag, bestämma det verkliga antalet. Det fins sålunda icke alls något tillägg till denna paragraf, som medgifver att paragrafen i sin helhet får omändras eller upphävas på samma sätt som en civillag, och icke heller tror jag, att man i våra grundlagar skall kunna finna någon annan paragraf, försedd med ett dylikt tillägg som det nu föreslagna, hvarigenom grundlagsparagrafens natur helt och hållet upphäfves. Ty det blir icke längre en grundlagsbestämmelse, om en paragraf visserligen står intagen i en grundlag, men på samma gång förklaras, att den får förändras på samma sätt som en civillag. Man kunde i så fall lika gerna taga bort den paragrafen ur grundlagen, då tillägget medgifver, att den får ändras huru som helst. Jag tror, att det är ytterst farligt att slå in på denna väg, som nu föreslagits, ty man vet icke hvar det kan sluta, och med dylika tillägg än till den ena och än till den andra paragrafen kan slutligen hela vår grundlag på det sättet förändras till vanlig civillag.

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsför-
men.
(Forts.)

Hvad sjelfva saken beträffar, anser jag nödigt, att dylika requisitionslagar, som här åsyftas, komma till stånd. Här har visserligen framhållits att de icke skulle vara af behovet påkallade, enär det vore mycket troligt, att i krigstid Sveriges folk i allt fall skulle nödgas bidraga till härens underhåll. Ja, jag för min del är äfven öfvertygad, att, om olyckans stund komme och trupperna tågade fram genom landet, alla lagar skulle upphävas och nödvändigheten, som bjöde att skaffa föda till dessa trupper, blefve den enda lagen, och den lagen komme nog att bestämma på hvad sätt det skulle komma att ske, vare sig vi då hade några requisitionslagar eller ej. Derfor anser jag icke heller frågan om dessa lagar så ofantligt vigtig. Men emellertid måste det naturligtvis under oregelbundna tider alltid vara en fördel att hafva dessa liksom andra förhållanden så mycket som möjligt reglerade och lagbestämda och af denna anledning tycker jag, att bestämmelser härom böra intagas i grundlagen. Den 74 § i regeringsformen innehåller ju vissa bestämmelser i detta afseende, men då denna paragraf, såsom framhållits af en talare, numera är föråldrad, hvarför kan man icke då ändra denna paragraf och der införa sådana bestämmelser, som kunna anses fullt betryggande?

Då jag således anser, att ett sådant tillägg till denna 74 §, som har föreslagits, är ytterst farligt och vådligt för den trygghet och säkerhet för samhället, som grundlagen afser att skapa, men å andra sidan äfven finner en ändring af 74 § vara af behovet påkallad eller åtminstone ändamålsenlig, så får jag, herr talman, yrka återremiss å förevarande förslag.

Herr *Elowson* instämde häruti.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Herr vice talman, mine herrar! I denna fråga synes mig, att man först måste göra klart för sig behovet af requisitionslagar. Enligt min uppfattning äro de alldeles nödvändiga, och denna nödvändighet framgår bland annat deraf, att i alla länder, som sökt under freden göra sig redo för att icke öfverraskas af kriget och då icke behöfva underkasta sig större lidanden, än som är oundgängligt, äro requisitionslagar införda. Påtagligt är för öfrigt, att jag, såsom en föregående talare, yttrar mig under den förutsättningen, att olyckan nödgar oss att föra kriget i vårt eget land, ty vi kunna icke föreställa oss annat än att, om det blir krig, det ock kommer att föras i vårt eget land, och då lär man icke betvifla, att fienden kommer att utan ersättning taga *han* behöfver. Om man med egna trupper besatt en landsända, men fienden landstiger och man måste retirera, torde det ligga äfven i den landsändans eget intresse, att man der uppbringar så mycket proviant som möjligt för sin egen armé, dels enar befolkningen i detta fall får godtgörelse för hvad fienden eljest skulle hafva tagit utan ersättning och dels emedan det ligger i vårt intresse, att fienden icke skall kunna få någon proviant här

i landet, utan nödgas med stora svårigheter medföra sådan från sitt eget land.

En talare yttrade, att det enligt hans förmenande vore onödigt att antaga requisitionslagar, enär man i händelse af krig skulle finna så mycket tillmötesgående som möjligt från landets sida. Ja, det är visst möjligt, men jag tror icke, att man derpå bör bygga landets bestånd, utan tillse att det icke blir endast en frivillighetens sak, utan att dessa förhållanden äfven skyddas genom lagar. Om det som erfordras i allt fall, såsom en föregående talare anmärkte, måste tagas, så är det väl bäst, att det sker på lagligen ordnad sätt.

Hvad är det för gårdar och pålagor, som det nu är fråga om? Icke sådana efter gamla tiders mening, då man med gård förstod, att staten sade: "jag tager detta" och tog det såsom en gård, och då var icke fråga om ersättning. Nu lemnas ersättning, och dess storlek kommer att bestämmas genom lag, som Riksdagen har att besluta. Det är ju fråga, om ersättningen skall utgå antingen efter markegångsvärdet eller enligt särskild taxa eller efter fastställd markegångstaxa jemte 50 procent förhöjning. Hela frågan kan sägas vara en expropriationsfråga. Det eller det behöfves för allmänt behof — då tager man och lemnar betalning därför. Det är icke fråga om att föra krig utan penningar eller dylikt, utan att mot betalning på kortaste väg anskaffa behöfliga saker.

För min del vill jag således med bestämdhet utgå från att det är nödvändigt, att vi erhålla requisitionslagar. Ser man nu på lydelsen af 74 § regeringsformen, så står der angående gården, att den icke må "åskas för trupper, som å någon ort blifvit förlagda, eller under krigsrörelser nyttjas". Det är icke nog med att man för föda åt trupper, som marschera, genast skall med penningar ersätta värdet jemte femtio procent derutöfver, utan icke ens en sådan gård får uttagas för trupper, som nyttjas under krigsrörelser eller förläggas i folkrika orter. Det är ju en omöjlighet, att sådana bestämmelser kunna anses lämpliga, och då bör man ändra dem genom lag. Och då enligt min uppfattning requisitionslagar äro alideles nödvändiga, blir frågan för mig om formen för deras antagande. Kongl. Maj:t ansåg i fjol, att de kunde antagas utan föregående grundlagsförändring. Första Kammaren hyllade samma åsigt, och här hafva i konstitutionsutskottet varit flera personer af denna uppfattning. Men Andra Kammaren hyste en annan mening, som man ju äfven hört här från åtskilliga håll, eller att en grundlagsförändring borde föregå. Kongl. Maj:t har nu velat tillmötesgå Andra Kammaren och framlagt ett förslag till förändring i grundlagen. Detta, ehuru chefen för justitiedepartementet sagt, att han icke ansåg hinder från grundlagen möta för lagförslagets antagande. Men för att undanrödja alla formella betänkligheter, hvilka likväl, såsom sagdt, icke af chefen för justitiedepartementet gillades, gick regeringen kammaren till mötes och föreslog en grundlagsförändring, och man väntade, att kammaren skulle uppskatta detta tillmötesgående. Men om det nu medges, att en grundlagsändring behöfves, hurdan skall den då

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse af 74 § regeringsformen. (Forts.)
 vara? Ja, derom kan man tvista huru länge som helst. Ingen kan föreslå en ändring, som icke skall föranleda till en mängd anmärkningar. Mig tillhör det icke att försvara förslaget ordalydelse — det är icke min sak. Men när Kongl. Maj:t föreslagit och konstitutionsutskottet med stor pluralitet antagit förslaget, ehuru — såsom jag tror mig veta — inom utskottet gjorts försök till åtskilliga ändringar i ordalydelsen, utan att man lyckats komma öfverens om någon bättre, så tror jag, att förslaget kan vara giltigt sådant det är. De, som dermed varit missnöjde och reserverat sig, hafva visserligen gjort anmärkningar, men de hafva icke framlagt något motförslag. Hade de önskat sjelfva saken, så kunde man rimligen af dem fordrat, att de äfven framställt förslag. Men det låg icke i deras intresse, ty de vilja icke under några omständigheter hafva lagen.

Jag skall emellertid, fastän det icke egentligen tillhör mig, ändock yttra mig om sjelfva ordalydelsen. Det var fråga om orden "anskaffa för krigsbehof". En talare anmärkte, att det borde stå "anskaffa för krigsbruk". — Skilnaden mellan bruk och behof synes mig icke vara så stor, att det kunde göra något. En annan talare sade, att fältförvaltningskomitén användt orden: "vid uppkommande krig". Detta är icke alldeles korrekt, ty det var i lagutskottets utlåtande i fjol, som detta uttryck förekom, då der redogjordes för hvad chefen för generalstaben 1877 sagt. Det var han, som begagnade orden "vid uppkommande krig". Fältförvaltningskomitén åter använde, tror jag, uttryckssättet: "sedan armén blifvit försatt på krigsfot". Allt detta är för öfrigt icke af synnerligen stor betydelse. Betydelsen ligger i ordalydelsen af requisitionslagarne, som skola af konung och riksdag gemensamt stiftas.

Jag kan för den skull af reservanternas yttranden icke förstå, att anmärkta ordalydelsen varit hufvudsaklet, hvarför de förkasta förslaget. Ehuru det icke står taladt derom i reservationen, synes deras hufvudskäl hafva varit det af en reservant här framförda, att rust- och rotehållare borde vara undantagna. Han har hemställt, huru vida rust- och rotehållare icke skulle undantagas, enär dem i kontrakten tillförsäkrats frihet från utskrifning. Utskrifningen — ja, den bestod enligt min uppfattning deri, att man utskref häst och karl utan att lemna ersättning. Här, mine herrar, är frågan att utskrifva häst, men mot ersättning, och denna ersättning skall Riksdagen bestämma. Invändningen angående rust- och rotehållare är af samma natur, som om man sade, då staten behöfde exproprieras jord för ett skjutfält, att jorden tillhörde en rotehållare, som redan gått in på kontrakten, och då kan jorden icke exproprieras. Ty saken är en ren expropriationsfråga, efter hvad jag kan förstå.

Ordalydelsen är enligt min tanke hufvudsak först, när fråga blir om requisitionslagarne, och i det hänseendet har fältförvaltningskomitén med ledning af diskussionen inom riksdagen framlagt detaljerade förslag till lättnader, som skulle kunna åstadkommas utan egentliga militära olägenheter, och jag har för min del förklarar mig hufvudsakligen öfverens med komitén. Den enda frågan

vore nu, huru det skulle kunna ske. Det vore en icke obetydlig olägenhet, om det af Kongl. Maj:t framlagda och af utskottet tillstyrkta förslaget nu förkastades. Då kunna requisitionslagarna icke blifva antagna förr än 1894 eller 1895. Och vi behöfva verkligen dessa lagar. Vi kunna icke vara säkra om att alltid få behålla freden. Det är väl skäl att under freden göra undan allt hvad vi kunna och sätta oss i ordning, i synnerhet som vi icke genast kunna göra det. Man kan icke arbeta på reglementerade fältordningar och dylikt utan att hafva grunderna klara. Den grund, som finnes i 74 § är omöjlig att tillämpa, och lagen kan icke komma till användning. Kongl. Maj:t har nu reglementerade förslag utarbetade, och alla stödja de sig på requisitionslagarna. Förr än dessa blifvit antagna, kan intet åtgöras. Och en tidsförlust, som icke är obetydlig, skulle uppstå, om kammaren nu förkastade det af utskottet tillstyrkta förslaget.

*Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsför-
men.
(Forts.)*

Herr Jonsson i Myre: Herr talman! Jag vill härmed tillkännagifva, att jag icke kan gilla förevarande förslag och förenar mig med dem, som yrkat afslag.

I tillägget står: "finnes nödigt, att andra grunder än de nu sagda varda fastställda i fråga om anskaffandet för krigsbehof" etc. Häraf synes det som om man behöfde andra grunder än dem man haft förut uti 74:de paragrafen, och annan tillämpning deraf än som förut skett. Hvem vet huru detta tillägg kan komma att tillämpas vid utskrifning och anskaffandet af förnödenheter för krigsbehof? För min del anser jag ifrågavarande paragraf, med den lydelse den förut har, vara betryggande, och någon olägenhet af densamma har icke hittills uppstått. På grund häraf yrkar jag afslag å föreliggande punkt.

Herr Widström: Efter hvad man nu hört, har Första Kam-maren antagit det föreliggande utskottsbetänkandet. Jag hem-ställer därför, huru vida Andra Kam-maren skulle vilja genom ett motsatt beslut hindra möjligheten att kunna ordna och reglera dessa förhållanden, som det är af nöden att i farans stund hafva ordnade.

Herr Rydin: Om jag vore säker på, att ifrågavarande grund-lagsförslag skulle kunna genomdrifva requisitionslagars antagande, skulle jag, trots de anmärkningar jag i min reservation framställt mot förslaget, likväl yrka bifall till detsamma. Men då frågan, såsom det i denna kammare sagts, icke så mycket gäller ändringen i grundlagen, utan egentligen requisitionslagarne, anser jag för min del, att man icke skulle erhålla någon synnerlig vinst, om man antog en otillfredsställande grundlagsändring. Men huru skall man, såsom här anmärkts, kunna få en förändring i grund-lagen, som tillfredsställer allas fordringar? Det vet jag icke. Hvarje talare, som yttrat sig i saken, har anfört olika skäl. Lag-utskottets vid förra riksdagen aflättna betänkande angaf icke, i hvilket afseende grundlagsändring skulle ske för erhållande af

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)

requisitionslagar. Ingen ledamot i kammaren har bestämt sagt, huru och på hvad sätt ändringen skulle kunna ske, så att man derigenom på samma gång undveke de faror, som regeringen ville förebygga, och de betänkligheter, som man kunde hafva mot regeringens förslag.

Detta är den ståndpunkt jag står på i denna fråga. Jag säger, att om kammaren skulle vilja instämma med Första Kammaren och antaga detta grundlagsändringsförslag för att visa sin benägenhet att sedermera antaga requisitionslagarne, har jag ingenting deremot, utan skall gerna rösta för bifall. Ty jag anser, att vigten af requisitionslagarne är så stor, att i det afseendet en bristfällig grundlagsändring icke är af synnerlig vikt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på en sak: jag tror icke, att det är skäl att hänga upp denna fråga på en grundlagsändring. ty om vi stifta grundlagar eller icke stifta grundlagar, blifva requisitioner nödvändiga. Och det förhåller sig icke, såsom en ärad talare sade, på det sättet, att dessa requisitioner drabba blott den ort, der fienden är, utan de drabba hela landet. Såsom herrarne veta, hör det till requisitionernas natur, att de verkställas på den eller den orten, men att sedermera qvitto afgifves på hvad som erhållits, hvarefter kostnaderna därför utjemnas på hela landet och hela folket får ersätta de förluster, som den eller den orten gjort genom requisitioner. Jag har således velat framhålla, att jag visserligen anser hvarje grundlagsändring obehöfelig, men att jag likväl ej har något emot en sådan, om derigenom requisitionslagarne skulle kunna framdrifvas. Sker åter icke någon grundlagsändring, kan det vara likgiltigt, ty när kriget kommer, bytas grundlagarne mot krigets lagar, och så blifva förhållandena helt annorlunda.

Herr P. Waldenström: Jag har försökt noggrant följa med den diskussion, som i detta ärende hittills blifvit förd i kammaren, och jag har icke kunnat af densamma blifva öfvertygad om, att man bör antaga det nu föreliggande förslaget. Att en requisitionslag är nödvändig och att för dess antagande äfven en grundlagsändring är nödvändig, det har här från alla sidor blifvit framhållet. Det tror äfven jag. Men här är ju icke ett förslag om en *ändring* af 74 § *regeringsformen*. Man kan deremot invända, att det föreliggande förslaget innehåller ett *tillägg*, och att ett sådant tillägg tillika innebär en ändring. Men för min del kan jag icke heller se, att här är fråga om ett *tillägg*. Nej, här är fråga om ett formligt *upphäfvande* af 74 § *regeringsformen* — men på ett mycket besynnerligt sätt. Det är icke fråga om ett *rent* upphäfvande, icke heller om ett upphäfvande *genom att ersätta, hvad som nu är, med en annan grundlagsparagraf*, utan om ett upphäfvande genom att ersätta den nuvarande grundlagsparagrafen med en *civillag*. Och detta allt, *under det man låter paragrafen stå kvar i *regeringsformen*!* Jag tycker, att detta är till den grad oresonligt, att jag icke förstår, huru man sedan skall kunna tolka 74 §. Jag beklagar alla de juridiska professorer vid våra univ-

sitet, som skola undervisa studerande om dess innehåll, i fall förslaget antages. Ty man får, om detta förslag blir lag, en paragraf, som innehåller två moment, af hvilka det ena säger: "så och så skall det vara", men det andra tillägger: "behöfs det andra grunder, får man derom på civillags väg besluta". Jag förstår alldeles icke detta. Jag förstår icke heller, hvad sammanhang det skulle hafva med de citat ur grundlagen, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet anförde. Detta har också friherre Bonde redan påpekat.

*Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsfor-
men.
(Forts.)*

Det är således, så vidt jag kan förstå, icke fråga allenast om — såsom herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet sade — en mer eller mindre lyckad ordalydelse, utan här är fråga om någonting vida mera. Det är nemligen, såsom jag sade, fråga om upphäfvande af en grundlagsparagraf på ett förträckt sätt och dess ersättande med en civillag. Då jag icke kan tro, att det icke skulle vara möjligt för Kongl. Maj:t att framlägga ett annat förslag redan under denna riksdags lopp, skall jag utan betänkande yrka afslag på nu föreliggande förslag. Att yrka återremiss, sedan Första Kammaren fattat beslut, tjenar till ingenting. Annars skulle jag gerna hafva förenat mig med friherre Bonde i hans yrkande.

Herr Nyström: Endast några ord anhåller jag få yttra såsom tillägg till hvad här sagts.

Det är redan påpekadt och bevisadt, att med requisitionslagar syftet icke är att ålägga nya bördor, utan tvärt om att göra den bördan, som kriget ohjelpigen medför, lättare att bära, att införa ordning samt förnuftig och rättvis fördelning i stället för oordning och villervalla och godtycke.

Jag behöfver således icke vidare uppehålla mig vid denna sida af frågan — försvaret för requisitionslagarnes nödvändighet — utan vill endast tillfoga några ord om en sak, som hittills icke blifvit framhållen, eller den, om så olyckligt skulle hända, att fienden ockuperade en betydlig del af vårt område, requisitionslagarne äfven då komma att ega tillämplighet, om man nemligen har att göra med en fiende, som någorlunda iakttager humanitetens eller folkrättens bud. Ty i stället för att då göra sina requisitioner med våld — jag talar om en fiende — helt enkelt med tillämpning af näfrätten, använder denne fiende landets egna requisitionslagar, vänder sig till landets ännu på stället kvarvarande tjänstemän och tillhåller dem att, med tillämpning af requisitionslagarne och med iakttagande af så pass stor ordning och rättvisa och sammanhang, som under sådana upplösta förhållanden kan förekomma, fördela bördorna och göra dem jemförelsevis dragliga. Finnas inga requisitionslagar, finnas icke några sådana regler att gå efter, då gör krigstillståndet sig gällande i sin allra värsta form, i formen af näfrätt och våldsamt uttagande af hvad som behöfves med dertill naturligtvis hörande våldsbragder af det mest upprörande slag. Således, äfven från den sidan sedda, äro requisitionslagarne önskvärda och nödvändiga. Har man öfvertygat sig

Ang. ändrad
lydelse af 74 §
regeringsför-
men.
(Forts.)

om detta, måste man vara med om den förutsättning, utan hvilken de icke kunna komma till stånd. Denna förutsättning är en grundlagsändring. Möjligheten dertill gifves oss nu, allra helst då man vet, att Första Kammaren antagit förslaget. Jag hemställer, om det under sådana förhållanden är skäl att kasta ifrån sig den förutsättning, som måste finnas, för att man i form af requisitionslagar skall kunna skapa en bättre möjlighet till lindrande af ett blifvande krigs nöd och elände.

Jag skall därför, herr talman, yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr friherre Bonde: Herr talman! mine herrar! Då här nyss blifvit upplyst, att Första Kammaren redan fattat beslut i frågan och antagit Kongl. Maj:ts förslag, är det gifvet, att en återremiss från denna kammare icke tjenar till något. Då det således är onödigt att framställa proposition på mitt yrkande, skall jag anhålla att få återtaga detsamma. Jag gjorde detta yrkande, emedan här framstälts en önskan att få en grundlagsändring till stånd och jag för min del ansåg, att någon sådan grundlagsändring nu *ej* var i fråga, då man blott föreslog ett tillägg, der man angaf, på hvad sätt en grundlagsändring skulle komma att ske, eller att den skulle komma att ske på samma sätt som civillag antages. Man har således icke, såsom man här söker framhålla, fått någon grundlagsändring föreslagen. Man har blott erhållit förslag om sättet för ändrande af en grundlagsparagraf genom ett tillägg, som innebär, att denna paragraf kan ändras på samma sätt som en civillag.

Då det alltså icke kan tjena till något att yrka återremiss, ber jag att få förena mig med dem, som yrkat rent afslag, enär jag anser föreliggande förslag icke allenast olämpligt utan äfven farligt.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Sedan numera herr friherre Bonde återtagit det af honom framställda yrkandet om återremiss, återstodo endast yrkandena *dels* om bifall till utskottets hemställan och *dels* om afslag derå. Herr vice talmannen upptog dessa båda yrkanden, hvart för sig, till proposition och fann propositionen på afslag vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd och försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända proposition:

Den, som afslår hvad konstitutionsutskottet hemställt i dess utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det *ej* vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen utföll med 131 ja och 54 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren afslagen.

*Ang. ändrad lydelse af 74 § regeringsförmen.
(Forts.)*

§ 9.

Herr statsrådet m. m. friherre *Hj. Palmstjerna* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen med förslag till förnyade förordningar angående Sveriges allmänna hypoteksbank och angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända; samt angående förändrade bestämmelser i fråga om denaturering af bränvin.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 10.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande, n:o 32, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

Ang. ändrad lagstiftning i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus m. m.

I en inom Andra Kammaren afgifven och af kammaren till lagutskottet hänvisad motion, n:o 18, hade herr *J. Bengtsson* i Gullåkra föreslagit:

att, med ändring af hvad i lagen af den 26 september 1884 stadgadt är, Riksdagen ville för sin del antaga följande lag angående skyldigheten att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

“I kostnaden för byggnad och underhåll af sådana byggnader skola alla de, hvilka inom häradet eller tingslaget erlægga kommunalutskylder, deltaga efter den grund, som för utgörande af dessa utskylder finnes stadgad; och skola vid förefallande behof dessa bidrag genom kommunalnämndens ordförande af kommunens kassa utbetalas, enligt den af häradets förtroendemän uppgjorda och honom tillställda uppbördslängd, på tid och ställe som af dem bestämmas.”

På anförda skäl hemstälde emellertid utskottet, att motionen icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Emot denna utskotts hemställan hade reservation afgifvits af herrar *H. Andersson* i Nöbbelöf, *C. Persson* i Stallerhult och *A. Nilsson* i Rinkaby, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionen.

I fråga härom anförde nu:

Ang. ändrad
lagstiftning i
fråga om skyldig-
heten att
bygga och underhålla tings-
hus n. n.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Gullåkra: Då lagutskottet i föreliggande betänkande hemställt om afslag å den motion, jag väckt om ändring i lagen af den 26 september 1884 angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, så skall jag be att få yttra några ord.

Jag kan då icke underlåta att uttrycka min förvåning öfver den envishet, hvarmed lagutskottet äfven i år tillbakavisat ett förslag om ändring i nämnda lag, och detta så mycket mer som lagutskottet vid 1888 års riksdag, der det behandlade en liknande motion, sjelft erkände, att den nuvarande lagen icke är öfverensstämmande med nutidens kraf. Lagutskottet yttrade nemligen då i sin motivering: "I afseende på grunden för skyldighetens utgörande torde väl såsom lagutskottet vid flera föregående tillfällen uttalat, åtskilliga skäl tala för en ytterligare utjemning af skyldigheten; och vore här fråga om en lagstiftning i ett alldeles nytt ämne, skulle väl nutidens förhållanden icke föranleda en sådan fördelning af skyldigheten, som i 1884 års lag stadgas." Men, tillade utskottet sedermera såsom skäl för afslag, då icke mer än 3 $\frac{1}{2}$ år förflutit sedan lagens antagande, så kunde eller ville icke utskottet framställa något förslag till ändring i densamma. Nu har emellertid sedan dess ytterligare två år förflutit, men lagutskottet har nu såsom vid föregående tillfällen samma de obotfärdigas förhinder. Jag kan för min del icke förstå, huru länge lagutskottet anser, att ett lagstadgande bör ega bestånd, innan man kan företaga någon ändring deri, då dock så väl lagutskottet som en hel del andra sakkunnige uttalat sig för att det stadgande, som nu gäller, är orättvist. Om lagutskottet ändå hade utsatt någon viss tid, under hvilken det anser, att denna lag bör bestå, så kunde man på förhand veta, när man med något hopp om framgång skulle kunna begära ändring deri; men det har lagutskottet nu icke gjort.

Såsom skäl för sitt afslagsyrkande i år har lagutskottet framhållit, att egandet af andra beskattningsföremål än fastighet icke innebure samma stadigvarande intresse, och att, med den större rörlighet dessa beskattningsföremål företedde, de understundom kunde komma att med kort mellantid inom olika tingslag deltaga uti kanske ganska betydliga kostnader för ifrågakommande byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse, samt följaktligen skulle kunna komma att jemförelsevis för tungt i nu förevarande afseende beskattas, derest de skulle deltaga i skyldighetens utgörande med hela det dem åsatta fyrktal. Hvad nu det är för beskattningsföremål på landsbygden, som lagutskottet anser vara så rörliga, kan jag sannerligen icke begripa. Icke heller har lagutskottet påvisat några sådana beskattningsföremål och dermed gifvit någon ledning för omdömet om hvad det menar. Det beskattningsföremål, för hvilka andra personer än fastighetsegare på landsbygden erlægga bevilling d. v. s. tjänstemän o. d., äro sannerligen icke så rörliga. Sådana tjänstemän, som beskattas på landet, äro kyrkoherdar, skollärare, klockare, kronolänsmän, kronofogdar o. s. v.; och icke äro deras beskattningsföremål af så rörlig natur. Det är

ju tvärt om ganska sällan dessa tjänstemän flytta från den ena orten till den andra. Det skulle möjligtvis vara någon kapitalist, som kan komma att flytta från en ort till annan, och på så sätt komma att drabbas i det härad dit han flyttar, af samma afgift för byggande af tingshus o. s. v., som han kanske kort förut erlagt inom det, hvarifrån han kommit. Men samma förhållande kan äfven komma att gälla egare eller arrendator af jordbruksfastighet. En arrendator kan ju innehafva sitt arrende inom ett tingslag och der blifva underkastad denna utdebitering, och kan så inom ett par års förlopp flytta öfver till ett annat tingslag och der komma att beskattas för samma ändamål. Han kan ju lika litet som en tjänsteman förutse, om någon dylik beskattning skall förekomma der, dit han flyttar. Jag tror alltså, att man bör fästa mycket litet afseende vid detta lagutskottets skäl.

Ang. ändrad lagstiftning i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus n. n.
(Forts.)

Det förhåller sig med denna beskattning alldeles på samma sätt som med skatterna på många andra områden. Denna skatt ålades ursprungligen fastigheterna på en tid, då hvarken i stad eller på landet det fans något annat beskattningsföremål än fastigheter. Inom städerna har man emellertid under tidernas lopp visligen vidtagit den åtgärden, att man alltmer och mer sökt undanrödja detta missförhållande, så att man för närvarande väl kan våga påstå, att der icke förekommer någon beskattning, som utgår med olika belopp från fastighet eller från annat beskattningsföremål. Men så är icke förhållandet på landsbygden. Städerna deremot ha kunnat utjemna det ursprungliga missförhållandet utan att derför behöfva anlita hvarken Riksdag eller någon annan. Hade Första Kammaren kunnat lägga sin hämmande hand äfven på utvecklingen i detta afseende i städerna, hade troligen de för närvarande stått på samma ståndpunkt som landsbygden. Ty man envisas ännu att på landsbygden vilja hålla samma missförhållanden vid magt. Hvad anledningen dertill kan vara, kan jag sannerligen icke utforska.

Lagutskottet säger vidare, att samma grund, som gäller för tingshusbyggnad, blifvit antagen för utgörandet af annan kommunal byggnadsskyldighet, såsom byggnad och underhåll af prestgård, af kyrka och sockenstuga o. s. v. efter olika lagar. Men jag ber att få upplysa, att dessa stadganden stå i särskilda lagar hvart för sig. Och att dessa lagar skulle stå i så nära samband med hvarandra, att man icke det ena året skulle kunna företaga ändring i den nu ifrågavarande lagen angående tingshusbyggnad, och det andra året i en annan lag t. ex. om prestgårdsbyggnadsskyldighet, kan jag alls icke förstå. Det synes mig tvärt om, som om intet hinder vore i vägen för att företaga sådana partiella reformer än af den ena lagen och än af den andra.

Till sist upptager lagutskottet såsom skäl, att nya lagberedningen i sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning (fjerde delen, sid. 241 och följande) föreslagit hela den ifrågavarande byggnadsskyldighetens öfverflyttande på staten; och torde detta förslag i sammanhang med frågan om domstolsorganisationen

Ang. ändrad lagstiftning i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus m. m. (Forts.)

komma under statsmagternas pröfning. Ja, det är nog sant, att den nya lagberedningen har föreslagit detta. Jag vet sannerligen icke, hvilket år det var, men nog var det längesedan. Och man kan verkligen rättvisligen fråga lagutskottet: När kommer detta förslag att genomföras? Troligen kommer detta att dröja många år ännu, och vi skola sålunda under tiden fortfarande nödgas handskas med den nuvarande lagen.

Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid; men, herr talman, då det är min fulla öfvertygelse, att det är principiellt rätt, att hvar och en, det må vara den ene eller den andre, som har samma fördel som andra af våra samhällsinstitutioner, han bör ock i samma mån som de bidraga till deras underhåll, och då lagutskottet icke kunnat påvisa, att innehafvare af jordbruksfastighet hafva mera fördel eller gagn af tingshus eller häradsräkte, än de personer, som äro beskattade för öfriga beskattningsföremål, så skall jag taga mig friheten anhålla om afslag å utskottets betänkande och bifall till min motion; och då jag gör detta, hoppas jag att flertalet af kammarens ledamöter välvilligt skola lemna mig sitt understöd i denna fråga.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Ornakärr, *Andersson* i Örstorp och *Carlsson* i Nysäter.

Herr Smedberg yttrade: Jag får tillkännagifva, att jag tillhörde pluraliteten inom utskottet, som röstade för dess förslag, och den var ganska stor. Der uppträdde nemligen icke mer än en enda ledamot för bifall till motionen. Men äfven om jag hade stält mig på den sidan, så hade man icke kommit till något annat slut än det, hvartill utskottet kommit. Jag ansåg mig emellertid icke böra göra det denna gång af den anledning, att lagen i detta ämne vore så ny, att man icke kunnat spörja verkningarna af densamma, helst den ännu icke inom största delen af riket kommit till någon tillämpning. Hufvudskälet, som för mig i detta afseende varit bestämmande, var för öfrigt jemväl den omständigheten, att motionen hade allt för liten omfattning, såsom endast afseende byggande och underhåll af tingshus och häradsrängelse. Jag vill gerna medge att motionären har rätt, då han framhåller nödvändigheten af en ändrad lag i detta afseende, men då kostnaden för dessa byggnader, som utdebiteras på häradet, är mycket mindre känbar än den kostnad för öfriga kommunala byggnader, som tungt drabbar de små kommunerna, såsom t. ex. i afseende på byggande och underhåll af prestgård, kyrka och sockenstuga, så hade motionen enligt mitt förmenande rätteligen bort omfatta äfven sist nämnda slag af byggnader, hvarigenom man kunnat få dessa saker ordnade på en gång, i stället för att eljest nödgas vid hvarenda riksdag härom tvista. Jag tror därför, att motionären kan vara belåten för denna gång med den behandling, som hans motion fått röna, och det vore ju att önska, att motionären, i fall han åter framkommer med motion i ämnet,

då ville gifva densamma en större omfattning, i den af mig nu antydda rigtning.

Jag tillåter mig vid sådant förhållande icke att yrka bifall vare sig till motionen eller till utskottets förslag, utan hemställer endast, att Andra Kammaren ville vid utskottets nu gjorda framställning låta bero; helst, äfven om Andra Kammaren bifölle motionen, detta likvisst icke skulle leda till något resultat till följd af det beslut Första Kammaren redan fattat.

Ang. ändrad lagstiftning i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus m. m.
(Forts.)

Herr Lilienberg: Det tjenar verkligen icke till mycket att uppträda i denna fråga, då man vet huru majoriteten ställer sig inom denna kammare. Men jag har ansett mig böra bemöta motionärens påstående, att utskottet, så vidt jag hörde rätt, skulle gjort sig saker till "envishet", då utskottet icke heller denna gång velat tillstyrka hans motion. Jag får verkligen säga, att när man i årtal kämpat för lösningen af en fråga, så bär det emot att omedelbart efter det densamma blifvit afgjord börja om igen med reformer i samma syfte. Vore det fråga om att afhjälpa ett mycket tryckande onus, så finge man väl underkasta sig, men det gäller ju här ytterst en debiteringsfråga. För några år sedan framlade lagutskottet ett förslag i syfte att ordna denna debitering, så att den blefve lika öfver hela landet, men detta förslag vann icke Andra Kammarens bifall. Jag skulle emellertid vilja gifva motionären det vänliga rådet att dröja några år, innan han å nyo framlägger sitt förslag. Första Kammaren vill icke gå in på något sådant, och hvad tjenar det då till att år efter år komma tillbaka med samma sak? Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Mörarp: Det ärade lagutskottet, liksom äfven de medlemmar af detsamma, som nu haft ordet, hafva med synnerlig styrka framhållit, att lagen är så ny, att man till följd deraf icke bör göra någon ändring i densamma. Det sista året denna fråga var före, nemligen 1888, förklarade också lagutskottet med anledning af lagberedningens förslag derom, att kostnaderna för tingshus och häradsfängelse skulle bestridas af allmänna medel, att "under tiden", d. v. s. till dess lagberedningens förslag framkom till statsmagternas pröfning, "lära väl på de flesta ställen icke företagas några så betydliga byggnadsarbeten för detta ändamål, att skyldighetens utgörande äfven för dem, hvilka tyngst drabbas deraf, bör blifva särdeles betungande". Om detta utskottets förmenande vore verklighet, vore ju ock utskottets skäl att icke ändra en så nyligen antagen lag giltigt, men så är icke förhållandet, man går allt annat än varsamt till väga i detta hänseende. Lagutskottet synes ock nästan vara litet främmande i år för hvad det skref 1888. Det ser ut, som om lagutskottet icke hade vågat intaga detta skäl, och derpå undrar jag sannerligen icke. Ty det förefaller mig, som om det blifvit en ren mani för vederbörande myndigheter att ålägga tingshusbyggnadsskyldige uppförande af dylika byggnader — hvilket naturligtvis icke heller

Ang. ändrad lagstiftning i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus m. m.
(Forts.)

kan vara främmande för lagutskottet — och jag vågar påstå gent emot den siste talarens påstående, att kostnaderna för ifrågasvarande ändamål icke äro betydliga, att det dock gäller ganska stora belopp, derest icke skyldigheten inskränkes till hvad lagen i detta fall föreskrifver, nemligen att byggnaden skall bestå af stufva och två kamrar, men det torde icke vara på många ställen, som en sådan inskränkning förekommer.

Jag nämnde, att en ren mani gripit vederbörande att ålägga tingslag att förflytta sin tingshusbyggnad. Jag kan naturligtvis icke hafva något att anmärka härom i de fall, då man derigenom kan vinna någon fördel vid rättskipningen, t. ex. vid sammanslagning af ett eller flera härad till ett tingslag. Men på de ställen, der en sådan sammanslagning icke ifrågakommer, der vidare det kan visas, att tingslaget har en tingshusbyggnad, som är i det förträffliga skick, att näppeligen någon anmärkning mot densamma har kunnat göras, eller, om reparationer eller förändringar behöfva vidtagas, dessa icke i nämnvärd mån motsvarat kostnaden för nybyggnad, och der slutligen dessa tingshus äro af en storlek och beskaffenhet, två å tre gånger utöfver hvad nuvarande lag ålägger tingshusbyggnadsskyldige att uppföra, på sådana ställen åläggas lika väl vederbörande tingshusbyggnadsskyldige att förflytta sina tingsstäder till annat ställe.

Man talar, så snart det är fråga om förändringar i lagstiftningen, och särskildt när dessa afse förändrade grunder för beskattningen, om de historiska förhållanden, som förefinnas i vårt land, och säger, att man på grund af dessa bör gå sakta och varsamt till väga, och på detta sätt afstyrker man reformer den ena gången efter den andra. Ja, de historiska förhållandena hafva i afseende på denna sak hittills varit de, att tingsstäder böra byggas inom tingslaget. Men det får man icke nu, utan man ålägges ofta att förflytta dem utom jurisdiktionsområdet. Det gifves fall, då man har svårt att upptäcka något annat skäl för beslutets fattande om tingsstadens förflyttning än den att bereda domhafvandena en fördel, då de slagit sig ned i en stad, hvilket i öfrigt är förhållandet med en stor del utaf de tjenstemän, landsbygdens befolkning aflönar. Och jag undrar icke på, att de bosätta sig i städerna, ty de hafva sannolikt trefligare der, än de skulle hafva på landsbygden. Men det synes, som om på mer än ett ställe man ginge till väga så, att, om icke något annat skäl talade för förflyttning af tingshuset, det skälet finge hafva inflytande, att man borde lägga det så nära som möjligt det ställe, der domaren är bosatt, så att hans resor måtte sparas. Vore det nu fråga om svagt aflönade embetsmän, så kunde man ju hysa medömkan med dem och därför gå deras önskan till mötes. Men när det är förhållandet, som äfven tydligt kan påvisas, att en domare har omkring dubbelt så stor inkomst som den, hvartill hans löneinkomster beräknats vid den reglering, som för icke så många år sedan egde rum, så synes det tungt, ja hårdt, när tingslaget ålägges att göra uppoffringar, för hvilka man har svårt att kunna uttänka annat skäl än det, som nyss nämndes.

Nu säger herr Smedberg, att motionen är allt för litet omfattande, och att den borde vara utsträckt äfven till andra byggnader, prestgårdar, kyrkobyggnad m. fl. Jag ber då att få påpeka, att, när frågan om skolhusbyggnaderna förekom, man tog den saken för sig och åstadkom, att skyldigheten att bygga och underhålla skolhus, som förut var ett ensamt på jordbruksfastigheter tyngande onus, fördelades på samtliga beskattningsföremål. Och om jag särskildt tager i betraktande den varsamhet, hvarmed lagutskottet i frågor af denna art går till väga, så tror jag icke, att det kommer att gå fortare, om man sammankopplar denna fråga med frågan om byggnad af prestgårdar och dylikt. Så väl min som herr Smedbergs egen erfarenhet talar bestämdt emot en sådan sammankoppling.

Ang. ändrad lagstiftning i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla tingshus m. m.
(Forts.)

Nu skall sannolikt användas, att, äfven om vederbörande myndigheter genom en dylik beskattningsmani ålägga tingshusbyggnadsskyldige stora utgifter, likväl, då det kan visas och styrkas, att dessa näppeligen hafva råd att göra denna uppoffring, hemsökta som de varit under loppet af flera år af dåliga skördar och, hvad särskildt sistlidna år beträffar, af missväxt, och då den ena fordom välbergade familjen efter den andra nödgas afstå sin egen dom till sina borgenärer och gå ifrån den torfva, de förut egt, ändring skall kunna vinnas, om beslutet öfverklagas, och det dervid visas, att tingshuset är beläget i tingslagets centrum, att vidare mot husets beskaffenhet ingen graverande anmärkning är att göra, eller, der reparation är nödig, denna kan göras för jemförelsevis ringa kostnad, och att slutligen tingshuset är två å tre gånger så stort som lagen föreskrifver. Men denna åsigt har dess värre icke visat sig riktig. Det finnes nemligen fall, då dylika klagomål hafva anförts hos regeringen, dervid det visats, till hvilka orimligheter myndigheternas beslut i detta hänseende leder, men regeringen har "accepterat" sina underordnade myndigheters åtgöranden, och detta, då det gäller ett beslut, hvarigenom den ena samhällsklassen gynnas på den andras bekostnad, utan någon som helst tvingande nödvändighet.

Jag skall bedja att få förena mig i yrkandet om bifall till motionen. Jag vet, att något resultat denna gång icke skall åstadkommas, men jag tror, att om man vill hafva en reform fram, så får man uttala sig så kraftigt och så ofta som möjligt, för att vederbörande skola lyssna till de fordringar, som i detta afseende framställas. Vill man tillåta vederbörande att fortfarande behålla den ekonomiska lagstiftningsmagten, med ty åtföljande beskattningsätt, må man då se till, att man gör bördan deraf så draglig som möjligt, och detta sker i detta fall genom en rättvisare fördelningsgrund, på sätt motionären föreslagit. Jag instämmer, som sagdt, med dem, som yrkat bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr *Mallmin* instämde häruti.

Ang. ändrad
lagstiftning i
fråga om skyl-
digheten att
bygga och un-
derhålla tings-
hus m. m.
(Forts.)

Herr Pålsson anförde: Jag vill bedja att få fästa kamma-rens uppmärksamhet på hvad det är, som motionären åsyftar med sin motion. Detta är ingenting mindre än åstadkommande af en rättvis beskattning i afseende på byggande och underhåll af tingshus och häradsfängelse. Det starkaste skälet för att bifalla motionen ligger i detta ordet *rättvisa* — och det kan väl icke gifvas något starkare skäl för en saks framgång än just det, som innebäres i detta ena ord. Lagutskottet har icke kunnat vederlägga, att det lärar i principiellt hänseende vara rättvist, att alla beskattningsföremål i detta hänseende beskattas lika. Men hvad är det då lagutskottet vill? Jo, det vill just få tillämpad den sak, som man så ofta uppställer för sig såsom ett önskningsmål, nemligen, att man skall handla efter rättvisa grunder.

Vi hafva många gånger i kammaren fått höra, när det varit fråga om skatters utjemnande, att dessa skatter vore så gamla orättvisor, att de till och med kunnat kallas sekelgamla, men att det därför hade sina svårigheter att få desamma utjemnade. Nu deremot får man höra, att denna skatt, hvarom här är fråga, vore så ny eller endast ett eller annat år gammal, och af den anledningen får man vänta ännu ett eller annat år, innan man kan hoppas få densamma upphäfd. Lagutskottet har visserligen sökt så mycket, som det kunnat — jag erkänner det gerna — efter skäl för afslag å motionen. Men oakadt detta sökande, har utskottet icke kunnat finna något skäl, som är af någon särskild betydelse, utan lagutskottet likasom tröstar den orättvist beskattade i afseende på de missförhållanden, som motionen afser att afhjälpa, dermed att det icke skall dröja så länge, innan frågan får sin lösning. Utskottet säger nemligen: "Slutligen vill utskottet likasom vid flera föregående tillfällen, då dylika förslag förelegat, erinra derom, att nya lagberedningen i sitt betänkande angående rättegångsväsendets ombildning föreslagit hela den ifrågavarande byggnadsskyldighetens öfverflyttande på staten; och torde detta förslag i sammanhang med domstolsorganisationen komma under statsmagternas pröfning". Men, mine herrar, månne detta kan anses såsom ett skäl för att vi skulle få vänta? Jag tror det icke. Är det rättvist, att alla skola lika beskattas, så lärar väl denna fråga kunna lösas redan vid denna riksdag, så att man icke behöfde vänta det ena året efter det andra. Men i fall det skulle så gå, som lagberedningen här ofvan föreslagit, så ser jag icke något, som hindrar statsmagterna att genast gripa sig an med frågan. Det är jemväl en annan omständighet, som jag icke velat förbigå, utan ansett vara egnad att påkalla uppmärksamhet, nemligen utskottets påstående, att beträffande beskattningssyldige, hvilka icke äro fastighetsegare, deras beskattningsföremål äro så "rörliga", att man knappast vet, huru och på hvad ort de skola beskattas. Men om en dylik person flyttar från den ena kommunen till en annan kommun, inträffar ju ingenting annat, än att han går fri från den beskattning han förut haft sig ålagd och i stället blir inom den kommun, dit han flyttar, beskattad i mån af sin in-

komst. Någon egentlig skada kan ju derigenom icke honom till-skyndas. För öfrigt tror jag icke, att rörligheten i detta fall är så stor som utskottet vill antaga.

Då alltså utskottet icke kunnat anföra något verkligt skäl för sin afstyrkande hemställan i afseende å motionen, men jag för min del anser, att ett starkt skäl förefinnes, som talar för dess godkännande och hvilket skäl ligger i det ena ordet *rättvisa*, så skall jag bedja att få yrka bifall till motionen samt afslag å utskottets hemställan under uttalande af den förhoppning, att kam-marens ledamöter dela denna min uppfattning samt sålunda vilja lika som jag understödja motionen.

Ang. ändrad lagstiftning i fråga om skyl-digheten att bygga och underhålla tings-hus m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Pehrsson* i Önnerud.

Herr *Lilienberg*: Jag begärde ordet egentligen med anledning af ett yttrande af representanten från *Luggude* härad, som, jemte det han på ett temligen genomskinligt sätt vidrörde förhållandena på sin ort, tillika tillät sig några beskyllningar mot myndigheterna, som han icke bort framställa. Han sade, att, när det vore fråga om byggnad af tingshus, så ville det se ut, som om detta endast skulle ske för domhufvudens bekvämlighets skull. Hvar och en torde emellertid veta, att det är Konungens befallningshafvande, som bestämmer i dylika frågor, äfvensom att, der nybyggnad af tingshus ifrågakommit, det i de flesta fall skett i anledning af flera tingslags sammanslagning till ett, hvilken anordning befunnits medföra väsentliga fördelar för befolkningen.

Det var endast detta jag velat säga.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr vice talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr vice talmannen förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i utlåtandet n:o 32, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställan bifallit herr *J. Bengtssons* i ämnet väckta motion.

Omröstningen visade 66 ja, men 106 nej; hvadan kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 11.

*Om ändring i
förordningen
angående lots-
verket.*

Föredrogs Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6 (i samlingen n:o 18), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i förordningen angående lotsverket den 15 februari 1881.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att i fråga varande, inom Andra Kammaren af herr *J. A. Johansson* i Bastholmen väckta motion, n:o 135, för närvarande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af

Herr *Johansson* i Bastholmen, som anförde: Det skäl, som föranledt mig, att framlägga denna motion, är de sjöfarandes klagan öfver det stadgande i lotsförordningen, att de, som för sina fartyg begagna bogsering, äro skyldige erlägga lotsafgift. Denna deras klagan torde vara dess mer berättigad, som detta stadgande i lotsförordningen endast drabbar en del af de sjöfarande. Såsom exempel härå vill jag anförä, att hela svenska ångbåtsflottan, som drages fram med egna maskiner, icke behöfver anlita bogseringshjälp och är på sådan grund lotsfri. Ett segelfartyg, som kan taga sig fram på egen hand, är också befriadt från lotsafgift, men råkar det ut för motiga vindar, strömsättningar eller dylikt, så att det nödgas anlita bogseringshjälp, så upphör denna lotsfrihet, och det är då icke nog med, att det får bekosta en dyrbar bogsering för att komma ur faran eller komma fram till målet, utan det måste äfven såsom ett plus dertill vidkännas lotsafgifter till en lots, som ej blifvit anlita. Detta synes mig vara att beskatta den nödstälde. I beskattningsfrågor sträfvar man eljest efter att jemnt fördela bördorna, och det vore önskligt, om man äfven på detta område ville genomföra samma goda grundsatser. Utskottet har i sitt betänkande antydt, att denna lotsafgift icke är betungande för sjöfarten, utan en ren obetydlighet. Efter den sifferkalkyl, utskottet gjort, säger utskottet: Om man fördelar förestående belopp, kommer på de svenska fartygen inom Stockholms fördelning en utgift af 13 kronor 75 öre på hvarje fartyg, inom Göteborgs fördelning 6 kronor 66 öre och inom Sundsvalls fördelning 8 kronor 82 öre.

Men, mine herrar, man får icke räkna på detta sätt. Det är icke handelsflottan i dess helhet, som drabbas af dessa afgifter. Såsom jag redan anført, är ångbåtsflottan fri från dessa lotsafgifter, och endast en del af segelflottan får bidraga till dem. Det är sålunda endast den återstående delen af segelflottan, som får betala de 29,000 kronor, som 1888 inflöto till lotsverket för fartyg, som använde bogsering.

Här föreligger alltså icke billighet, utan en orättvisa, som för en del kan kännas rätt betungande. Hvad utskottet å ena sidan,

då det drabbar sjöfarten, ansett för en obetydlighet, har utskottet ansett för ganska betydande, då det gälde lotsverket.

Jag skall icke vidare inlåta mig på att kritisera detta utskottets uttalande, men jag tror, att flera sätt finnas att hålla lotsverket skadeslöst för den minskade afgiften. Ett sätt ligger nära till hands, nemligen att höja lotsafgifterna för dem, som begagna lots. De hafva åtminstone någon valuta för sina penningar. Utskottet har väl antydt, att bogserbåtarna konkurrerade med kronolotsarne. Men detta är ett skäl, som flere gånger blifvit vederlagdt. Jag vill blott erinra om, att der en befälhafvare blir satt emellan alternativen att för lotsning använda bogserbåt eller kronolots, så väljer han säkert hellre den ansvarige kronolotsen än den oansvariga och mycket dyrare bogserbåten.

Utskottet har emellertid äfven upplyst, att detta lotsärende kommer att remitteras till den tillsatta sjöfartskomitén, och vid sådant förhållande har jag icke något yrkande att göra, utan med det anförda har jag blott velat föra frågan framåt inom den berörda komitén.

Herr Werner yttrade: Motionären har visserligen icke framställt något yrkande, men då han likväl tycktes hålla på sin motivering, finner jag mig föranlåten att yttra några ord i frågan.

På samma gång utskottet velat hemställa om möjliga lättnader för sjöfarten, som hos oss råkat i glömska, har det sökt visa, att motionärens framställning icke håller streck, och detta torde hvar och en, som läst betänkanDET, äfven hafva funnit. Den ärade motionären var nyss så lågmäld, att jag hade svårt att höra hvad han då yttrade, men jag tyckte, att han sade, att utskottet omtalat, huru mycket utgått i lotsafgift för samtliga svenska fartyg, i medeltal räknadt. Jag vill då upplysa, att i utskottets utlåtande talas endast om de tre lotsfördelningsdistrikten, Stockholms, Göteborgs och Sundsvalls. Inom sistnämnda fördelning, der det största antalet lotsningar förekommit, erlades under år 1889 lotsafgift för 2,146 st. fartyg med sammanlagdt 18,931 kr., och detta drabbade nästan uteslutande utländska fartyg. Detta visar också, huru ofantligt liten summa kommer på denna halfva lotsafgift, som erlägges af inländska fartyg vid bogseringar; ty man vet ju, att de större utländska fartygen drabbas af höga afgifter på grund af sitt djupgående och sin storlek. Dessa fartygs lotsafgifter äro många gånger högre än de mindre fartygens, och ser man närmare efter, finner man, att dessa mindre fartyg i lotsafgift erlägga endast 3, 4 eller högst 5 kronor i medeltal vid bogseringar.

Men jag vill också påpeka en annan sak, nemligen att fartyg af mer än 100, men mindre än 200 tons drägtighet äro, enligt kongl. kungörelsen den 17 november 1882, befriade från lotsafgift, då de användas i inrikes sjöfart, och att under år 1887 endast 2 fartyg af öfver 200 tons drägtighet användes i inrikes sjöfart enligt lotsverkets uppgifter.

Att bogserbåtarna ovilkorligen måste betraktas såsom vägvisare eller lotsar, torde icke vara tu tal om. Men lotsarne hafva

Om ändring i förordningen angående lotsverket.
(Forts.)

Om ändring i äfven andra skyldigheter än sjelfva lotsningen, de skola utsätta förordningen och om höstarne intaga prickar och andra sjömärken, flytta dem angående lots- på sin plats, om de blifvit rubbade, och utan denna tillsyn öfver verket. farleden skulle det ofta nog vara omöjligt för bogaserskepparne att (Forts.) agera lotsar. Detta synes icke motionären hafva tagit med i beräkningen. Han sade också, att utskottet ytttrat, att den summa, som är i fråga, är ringa, då det gäller fartygen, men stor då det gäller lotsarne. Ja! Det är sanning att, då afgifterna för 2,146 fartyg utgjorde i medeltal 8 kr. 82 öre per fartyg, så är detta icke så obetydligt, fördeladt på alla lotsarne, som mer än väl behöfva sitt med möda förtjenta bröd. Lotsarne användas icke heller af fartygen i fråga annat än vid så svåra tillfällen, att befälhafvaren icke vill riskera att gå utan lots.

Hvad åter angår ansvaret för kronolotsarne, så är detta helt och hållet illusoriskt, ty om en lots blir dömd att ersätta uppkommen skada, har han icke något att ersätta med annat än sin kropp, d. v. s. han måste gå i arrest.

Då, såsom sagdt, motionären icke gjort något yrkande, skall jag icke vidare upptaga kammarens tid, utan endast yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 12.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5 (samlingen n:o 19), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning om och framläggande af förslag till en allmän obligatorisk lifränteanstalt, i hvilket utlåtande utskottet hemställde, att ifrågasvarande af herr N. S. Håkansson afgifna motion, n:o 156, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, yttrade

Herr Håkansson: Då jag nog kan förstå, att Riksdagen icke vill uttala sig i föreliggande fråga, förr än Kongl. Maj:t afgifvit nådigt förslag om försäkring för olycksfall i arbetet m. m., har jag nu icke något yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs hvart för sig och biföllos konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 § riksdagsordningen; och

n:o 6, i anledning af väckt motion om tillägg till § 19 riksdagsordningen.

§ 14.

Slutligen föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial n:o 36, i anledning af remiss med öfverlemnande af uppgift å förändringar år 1889 i statsverkets inkomster af för dess räkning utarrenderade kronoegendomar m. m.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,⁴⁷ e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.